

ENCHIRIDION CONTROVERSIARVM;

SEV

INDEX ERRORVM

*Ecclesiae Romanae, una
cum Antidoto.*

Ex 4. Tomis disputationum ROB. BEL-
LARMINI, in gratiam studiosa in-
ventus excerptus.

Per CONRADVM VORSTIVM
S. Theol. D.

OXONIAE,

Excudebat Iosephus Barnesius.

Ann. Dom. 1606.

GEORGII CASSANDRI (HOMI-
nis alioqui Pontificii) Confessio, in consultatione de
Religione ad Ferdinand. I. & Maximil. II.
Imperatores: in cap. de Ecclesia.

NON negarim, præcipuam causam huius cala-
mitatis & distractionis Ecclesiæ illis assignan-
dam, qui inani quodam fastu Ecclesiasticæ potesta-
tis inflati, rectè & modestè admonentes superbè &
fastidiosè cōtempserunt ac repulerunt. Quare nul-
lam firmam pacem sperandam put o, nisi ab iis initi-
um fiat, qui distractionis causam dederunt, h. e. nisi
ii qui Ecclesiasticæ gubernationi præsunt, de nimio
illo rigore aliquid remittant, & Ecclesiæ paci ali-
quid concedant, & multorum piorum votis & mo-
nitis obsequentes, manifestos abusos ad regu-
lam divinarum literarū & veteris Ec-
clesiæ, à qua deflexerunt,
corrigant, &c.

Ad

Ad studiosam juventutem Præfatio.

ENCHIRIDION hoc potissimum vobis, ornatissimi juvenes, qui de controversiis istis in Illustri hoc Gymnasio publicas subinde *conferentias* instituere soletis, conscripsimus: & triplici quidem fine tum, ut *superfluum in ipsis hujce describendis laborem deinceps vobis adimeremus.* tum, ut *brevem quandam synopsis totius Bellarminiani operis* (quod non omnes sibi comparare, aut etiam si habeant, satis utiliter legere possunt) *sub aspectum vestrum semel subiceremus:* tum denique, ut eadem opera, præsertim tyronibus & minus in hoc campo exercitatis, loca quædam apud Evangelicos & melioris notæ auctores indicarem: unde, velut è promptuarijs, Antidotum præsentaneum adversus errores Ecclesiæ Romanæ petere, & simul argumenta ad disputandum, quoties usus postulaverit, depromere possitis.

Quod si & alij hunc Indicem legere dignabuntur, non sine fructu id facturos speramus. Nam qui parum in his questionibus versati sunt) quorum numerus semper fuit longè maximus. Saltem id boni hinc consequentur, ut verum & germanum omnium penè controuersiarum, quibus Ecclesia Christi jam dudum agitur, statum plenius intelligant. Unde porro, si cognoscendæ veritatis cupidi fuerint, ad diligenter in omnia inquirendum, & fundamenta utriusque partis ad certissimam verbi divini & rectæ rationis normam seu regulam examinandum, incitabuntur: & quod istâ ratione pie quæserint, DEO favente tandem invenient. Nos certè in o-

X
4
pulculo hoc concinnando, præter superiores illos, hunc etiam finem spectavimus: eo quæ in excerptis adversariorum erroribus, & antidoto apud nostros commonstrando, bona fide versati sumus, nihil verbis extenuantes, vel aggravantes: sed illic quidem ipsas auctoris phrasas, quoad commodè fieri potuit ita retinimus, ut sic ubi prolixiores vel obscuriores viderentur, sensum earum quàm brevissimè simul & clarissimè exprimere studuerimus: hinc verò non tam nostrum, quàm aliorum iudicium paucis indicavimus.

Porro *Methodum Bellarmini* meritò secuti sumus: quæ, si hypotheses ipsius spectemus, satis etiam comoda est. Omnes enim controversias ad duos *Symboli Apostolici articulos*, nonum scilicet & decimum, ipse revocat, itaque post explicatum generale præcæmium de Verbo DEI scripto & non scripto, statim de Christo, tanquam principali, de què Romano Pontifice, tanquàm vicario Ecclesiæ capite, tomo primo disputat. Deinde de ipsa Ecclesiâ tum in his terris militante, eiusque membris triplicibus, tum laborante in purgatorio, tandem vero triumphante in cælis, tomo secundo tractat. Postea de Sacramentis tum in genere tum in specie tomo tertio disserit, tanquam de iis rebus, quibus Sanctorum communio contineatur. Denique tomo quarto de gratiâ DEI generi humano iam olim collatâ ejusque per peccatum amissione, & reparatione per Christum factâ, h. e. de remissione peccatorum satis ordinatè docet. Neque enim suâ laude adversarius hinc fraudandus est, quam & alij ex nostris liberaliter ei tribuerunt.

Cæterum non omnes adversæ partis errores ex
Bellarmine

Bellarmino huc congeſſimus; ſed eos tantum, qui circa dogmata ſeu capita religionis propriè verſantur. Inſinitum enim foret, omnes Scripturarum corruptelas, & alia talia illorum errata indicare. Ex ijs autem, quæ nunc excerpſimus, quæque ſine dubio præcipua ſunt, omnes ij, qui oculos ad divinam veritatem cernendam aptos habent, quanta ſit *Eccleſia Romana*, quantoque ſtudio nobis fugienda, tum in doctrina, tum in ritibus impuritas, haud difficile intelligunt. Erat quidem animus initio, præcipuas utriuſque partis probationes, quàm pauciſſimis verbis comprehenſas, adjicere: ſed cum animadvertem, iſto pacto *Enchiridion* hoc in magnum tandem volumen exiturum, abſtinui: & ſatis habui, nunc *Indicem* ita conſignare, ut collatio ab alijs facile inſtitui poſſet. Itaque contentus fui, in ſingulis capitibus, quod extra controverſiam apud *Evangelicos* eſſet, primùm obiter præmonere; deinde pontificios errores ordine recensere; denique ſcripta aliquot noſtrorum hominum, in quibus illi ſatis ſuperq̃, reſutantur, indicare.

Neque verò in his auctoribus citandis ſuperſticioſi fuimus, h. e. nimis accuratam vel multitudinis & copię, vel temporis atque ordinis ipſorum rationem habuimus; ſed qui primi fortè incidebant, aut familiarius noti nobis erāt, eos nominavimus. Illud tamen obſervandum non ſine cauſa putavimus, ut publicas Eccleſiarum Confeſſiones ſcriptis aliorum priuatis anteferremus. Itaque ſemper *Harmoniam Confeſſionum* initio poſuimus: quippe in qua nō tantum *Auguſtana*, ſed & *Helvetica*, *Gallica*, *Belgica*, *Anglica*, *Bohemica*, & plures aliæ Confeſſiones ita coniunctæ,

X
conjunctæ, atque inter se collatæ extant, ut vel ex
eâ solâ Pontificij errores abundè refutari possint.
Hinc plerumque Confessionem *Zanchij* subjeci-
mus, ut quæ & ipsa publico Ecclesiarum reformatarum
nomine ab auctore primùm conscripta fuerat.
Tum verò alios, ita ut dictum est, sine ordine certo
adducimus; longe plures interim (quod probè sci-
mus;) omittentes; vel quòd eorum copia, dum hæc
scriberemus, ad manum non esset: vel quòd eos stu-
diosæ juventuti non ita familiares, uti alios, esse sci-
remus. Denique in hac etiam parte modus *Enchiridij*
servandus erat.

Vos igitur, optimi juvenes, qui in spem Christianæ
Reipubl. nati, & hætenus in bonis literis educa-
ti estis, hoc qualicumque labore nostro, vobis potis-
simùm dicato, sic uti frui velitis, ut aliquando, cum
ad Ecclesiam Christi pascendam vocati fueritis, tū
in omnibus Christianæ doctrinæ partibus, tum no-
minatim (quia nostra hæc tempora sic postulare vi-
dentur) in hisce materijs probè veratos vos esse,
reipsum appareat. Valete. *Scriptum ex museo nostro X.
Februarij. an. 1604.*

Ex Tomo primo Bellarmini:

PARS PRIMA.

De Verbo DEI scripto, & non scripto; siue de S.
Scriptura, deq; Traditionibus: quæ pri-
ma est generalis controversia hujus
Tomi, 4. libris explicata.

XT R A controversiam apud Evange-
licos est, quidquid in his libris pro divina
auctoritate S. Scriptura, seu librorum
verè canonicorum; item pro fontium, quos
vocant, qualicunq; puritate, adversus
Libertinos aliosq; hæreticos, imò nonnul-
los Pontificios, à Bellarmino differitur. Sed pauca huius
generis ab illo hîc traduntur, præ iis, quæ tam multa
adversus indubitatum Scriptura canonem, authenticam
editionem, versiones vernaculas, promiscuam lectionem,
stem perspicuitatem, usum & necessitatem, legitimam in-
terpretationem, deniq; sufficientiam & perfectionem &c.
admodum animosè disputat. Sequētia igitur dogmata er-
roris merito condemnamus.

Errores Pontificiorum de hoc capite.

1. S. Scriptura V. & N. T. tum demum est verbum Dei & regula fidei, si juxta sensum Ecclesiæ (puta Romanæ) intelligatur lib. 1. c. 1.
2. Libri verò canonici in V. T. sunt: Tobias. Iudith. Baruch, Sapientia Ecclesiasticus, duo priores Macabæorum, & additiones quædam ad Estheram, & Danielelem: licet in Hebræo canone nunquam fuerint. Ibid. c. 7. & d.
3. Fontes Hebræi & Græci, etsi nunquam perierunt, nec pla-

X
ne depravati sunt (quod alij Pontificij magna ex parte asse-
runt) non tamen adeo puri atque incorrupti sunt, ut alie edi-
tiones ad illos exigi debeant. lib. 2. c. 2. & d.

4. Vulgata Latina versio in omnibus lectionibus & disputa-
tionibus pro authentica habenda est: ita ut nemini liceat ab ea
quavis iustissima causa pretextu, provocare. Ibid. c. 10. & d.

5. Vernaculae Scripturarum versiones nec necessarie, nec ad-
modum utiles, sed potius saepe noxiae sunt: & proinde earum lec-
tio nemini permittenda, nisi qui facultatem ab Episcopo im-
petraverit. c. 15.

6. Exd. in versiones in Ecclesia publice usurpandae non sunt,
cum de precibus, canticis, alijsque id genus sacris officijs
agitur: quippe quae tribus tantum praecipuis peragi debeant.
c. 16.

7. S. Scriptura non ita perspicua & intellectu facilis est, ut per
se absque Ecclesiae auctoritate & explicatione, ad decidendas
fidei controversias sufficiat: sed adeo potius obscura est, etiam
in rebus scitu necessarijs, ut sine ductu & magisterio praedictae
Ecclesiae, etiam a fidelibus intelligi non possit. lib. 3. c. 1. & 2.

8. Non vnus tantum, sed quadruplex est genuinus Scripturae
sensus, nempe literalis, allegoricus, anagogicus, & tropologi-
cus: tametsi ex solo literali firmae probationes peti possunt. c. 3.

9. Supremus & infallibilis Scripturae interpres, seu contro-
versiarum index, non est ipsa Scriptura, aut Spiritus S. in ea
loquens, sed vel Ecclesia, vel concilium, vel denique Pontifex
Romanus, ex cathedra docens c. 4. & d.

10. Nec principibus saecularibus, nec priuatis fidelibus, sed
soli Ecclesiasticis praesulibus, de fidei controversijs, iuxta ver-
bum DE Iudicate licet. c. 9, & 10.

11. Fides nostra tum quoque nritur verbo DEI, non homi-
num, cum nritur testimonio Ecclesiae, vel concilij, vel Ponti-
ficis, sensum Scripturae nobis explicantis quippe de quibus ex
Scripturis aperte constat, errare eos in fide non posse Ibid. c. 10.

12. Non omnia dogmata, ad fidem & vitam Christianam ne-
cessaria, in Scripturis continentur: sed multa etiam hujus ge-
neris ex Traditionibus non scriptis vel Apostolorum vel Ec-
clesiae petenda sunt. lib. 4. c. 2. & 3. & d.

13. Scriptura sine traditione non admodum necessaria
est. Traditiones autem simpliciter necessariae sunt. Ibid. c. 4.

14. Apostoli & Prophetae non diuino aliquo iussu, sed for-
tuitis

tutis occasionibus ad hæc vel illa scribendum adducti sunt. I. bid. c. 4. & d.

15. Proprius & præcipuus Scripturæ finis est, non ut sit regula fidei, sed tantum ut sit commentorium quoddam, utile ad conservandam doctrinam ex predicatione acceptam. ibid. c. 12.

Antidotum,

Contra hos errores, quibus ipsa Religionis fundamenta labefactantur, plurima sunt ab Evangelicis conscripta. Vide imprimis Harmoniam Confess. sect. 1, 17. & Confess. Zanchii c. 1, Item huius tractatum de S. Scriptura. Calvinum lib. 1, instit. c. 6 & d. & in Antidoto Concilii Triacæ. Petrum martyr. & Wolfg. Muscul. in locis commun. tit. de S. Scriptura, deque traditionibus, & Chemnitium parte 1. Examinis Conc. Trident. Raimoldum de S. Scriptura Sadelem de Verbo Dei, & contra monachos Burdegales. Kimedoncium de S. scriptura & c. Item qua Danaus, Iunius, Sibrandus, & alii ad hos Bellarm. libros annotarunt. Vide & Ursinum in tract. theolog. ab initio. Bullingerum in Decadibus part. 1 & c. Potissimum verò disputationes Withakeri de hoc argumento adversus Bellarminum & Stapletonum, item Campianum, & c. solide & prolixè conscriptas: quæ vel sole cordatis hominibus sufficiunt.

II. PARS

De Persona & Officio Christi: quæ est altera hujus Tomi controversia, 5. libris comprehensa.

QUAE CUNQUE ferè tribus prioribus libris hic differuntur, de vera Christi divinitate, & personali distinctione à Patre & Spiritu S. Itemque de vera eiusdem humanitate, & hypostatica duarum naturarum unione, adversus veteres & novos Arianos, Marcionistas, Nestorianos, Eutychianos, V. quitarios, Mepronis.

X
4
tas, &c. de iis, quantum ad rei summam attinet, Evangelici communiter assentiuntur: sicut ex auctoribus infra citandis apparet. Interim non omnes Bellarmini rationes apodicticas esse, moris ab aliis annotatum est: praesertim quas ex Sybillis, & visionibus, & mundanis eventibus asferre solet. Non immerito etiam quadam eius axiomata in dubium vocari hic possent, cuiusmodi inter alia sunt: Filius DEI semper à Patre gigni. Dependentiā in divinis non esse. Duplicem hic esse substantiam, absolutā & relatam, &c. Idem iudicandum esse de erroribus Agnoëtarum, Stancari, &c. de quibus lib. 4. & 5. inter alia disputat, Sequentia verò dogmata nostri homines, ut erronea & absurda, reicere solent.

Errores Pontifi. de h. loc.

- 1 Christus, licet juxta naturam divinam Deo Patri sit *homini* *omnino*, sive eandem numero essentiam cum Patre habeat ab æterno, non rectè tamen *omnino* appellari potest. Confer lib. 1. toto, & lib. 2. c. 19.
- 2 Idem Christus, secundum humanam naturam non quidem prorsus omni præsens est, vi unionis hypostaticæ, & sessionis ad dextram Dei: multis tamen adeoque ferè infinitis simul locis adesse & potest & solet, salvā interim manente humanæ naturæ veritate. lib. 3. c. 11. & d. Confer. tom 3. controvers. 3. lib. 3.
- 3 Anima Christi, ab ipso conceptionis initio, prorsus omnia fuit. nec quidquam unquam ignoravit, aut verè aliquid didicit, quod non antè perfectè scivisset. lib. 4. c. 1. & d.
- 4 Eadem Christi anima jam inde ab initio omnibus alijs Spiritibus S. donis ita repleta fuit, ut nulla unquam vera perturbatio aut tristitia locum in ea habuerit. Ibid. c. 2. & d.
- 5 Descensus Christi ad inferos, nec propriè pro morte aut sepultura ejus corporali; nec metaphoricè pro extremis animi ipsius doloribus & angustiis, juxta Scripturæ phrasin accipi potest.
- 6 Inferni vocabulum semper in Scripturis significat locum subterraneum. a sepulchris omninò diversum: in quem & anima Christi verè & propriè loquendo descendit. c. 10. & d.

7. Animæ

24881
9 Animæ piorum, ante Christi resurrectionem, omnes in limbo infernali detentæ fuerunt: unde eas demum anima Christi, postquam triduum cum ijs commorata est, liberavit. c. 11. & d.

8 Credendum est, animam Christi triduo illo, quo apud inferos versata est, etiam locum damnatorum & limbum puerorum peragrassæ; sed neminem inde liberassæ. c. 16.

9 Christus secundum utramque naturam quidem, ut principium agens; sed secundum humanam tantum, ut principium formale, mediator est inter Deum & homines. lib. 5. c. 1. & d.

10 Nec apud Patrem tantum propriè loquendo, sed apud totam Trinitatem, h. e. apud seipsum quoque; mediatoris officio fungitur, placando scilicet & exorando seipsum. & c. c. 3. & d.

11 Neque nobis tantum remissionem peccatorum & salutem æternam, sed & sibi ipsi gloriam & exaltationem, propriè loquendo, obedientia sua promeruit. c. 9. & 10.

Antidotum.

Refutationem horum errorum vide in Harm. Confess. sect. 2. & 6. in Confess. Zanch. c. 2. 11. & 12. & in tract. de Incarnat. filij Dei. Item vide Calvinum lib. 2. Inst. c. 12. & seqq. Beza in Confess. c. 3. & 7. itē in quest. & resp. part. 1. Bullingerum in Decadibus: Melanthonem Martyrem, Musculum, & c. in locis communib. tit. de Deo, deque persona et officio Christi: Aretium in locis probl. 1 et d. usque ad 11. Ursinum in explicat. catechet. et in tractat. theologicis: Sadeelem de veritate humane nature in Christo, et contra Conf. Burdegalem Sobnium tomo 2. ad tit. supra dictum, et passim alios. Porro contra dogma Ubiquitatis multa etiā locis citatis, præsertim apud Zanchium et Sobnium invenies; plura, si lubet, in scriptis e-lenchticis Beza, Danae, Ursini, et aliorum inuenturus.

Illud obiter notetur, postremum errorem, si logomachia absit, et commoda explicatio adhibeatur, facile sanari posse, ut error esse desinat. Qua de re vide proæmium cōfess. Zanchij, et notas Franc. Junij ad hunc Ballarmini locum.

Summa

Summa est: Christum quasi sui ipsius oblitum, nobis se totum impendisse; et tamē hoc ipsum agendo, obedientia sua premium amplissimum à Deo obtinuisse.

II. Pars de Pontifice Romano, de que Antichristo quæ tertia est hujus Tomi controuersia generalis, 5 item libris exposita. Cui accessit appendix de Translatione Imperii. 3. libris comprehensa.

IN his libris nihil ferè traditur, quod apud Evangelicos in confesso sit, exceptis iis, quæ lib. 1. de præstantia monarchiæ in genere, & quæ lib. 3. de quibusdam Antichristi notis, deniquè quæ lib. 5. aduersus directum Pontificis Romani dominium temporale disputantur. Reliqua igitur axiomata, quæ Bellarminus hic operose defendere conatur, nostri homines omnino perniciosos errores, & Antichristianas hæreses esse statuunt, nempe hæc quæ sequuntur.

Errores Pontificii de hoc loco.

- 1 Regimen Ecclesiæ militantis, etiam sine respectu supremi capitis nostri Christi, siue quoad externum hominum ministerium, omnino monarchicum esse oportet: non autem democraticum, nec aristocraticum lib. 1. c. 5. & d.
- 2 Apostolus Petrus ab ipso Christo constitutus est non modò collegij Apostolici princeps, sed etiam generalis vicarius, monarcha, seu caput secundarium et ministeriale totius Ecclesiæ in hac terra militantis Ibid. c. 10. & d.
- 3 Idem Apostolus complures annos Episcopus fuit Ecclesiæ Romanæ, atq; in hoc Episcopatu tandem Romæ mortuus est. Id quod non modò certum, sed & necessariò credendum est. lib. 2. c. 1. & d.
- 4 Pontifex Romanus est legitimus Apostoli Petri successor, in Episcopatu simul & Apostolatu: & proinde tam divino primæ institutionis, quàm naturali successionis jure, est caput & monarcha totius Ecclesiæ militantis. c. 12. & d.

5 Idem

24881
7
5 Idem Pontifex hoc jure suo nunquam excidit, nec doctrinam Christi & Apostolorum vilo modo corrupti: nedū vt Antichristus vnquā evaserit. lib. 3. c. 1. & d. ferè per totum.

6 Antichristus ille magnus, quem S. li. erę passim depingunt, nondum hætenus in mundo apparuit: etsi quidā ejus prodromij jam pridem venerunt, inter quos etiam Lutherani, h. e. Evangelici censendi sunt c. 2. & d.

7 Prædictus Antichristus demum in ipso fine mundi adveniet, eritque homo singularis (non ordo seu genus quoddam hominū) oriurus ex Iudaïs. è tribu Dan, & ab ijsdem pro Messia suscipiendus, qui & Hierosolymæ tribus cum dimidio annis tantum regnabit, & Missam cum vniuersa religione Christiana abolebit, &c. Ibidem c. 3. & d. ferè per totum.

8 Pontifex Romanus habet supremam & generalem potestatem in spiritualibus, h. e. rebus ad conscientiam & religionē spectantibus: vtpote summus omnium cōtroversiarum iudex & arbiter. lib. 4 c. 1. & d. per totum.

9 Iudicium ejus de religione prorsus infallibile est, si modò non ut simplex dōctor, sed ut Pontifex & iudex cum auctoritate sententiam dicat; & in quæstione juris, non autem facti versetur: licet interim quoad vitam scelestus & impius esse possit. Ibid. c. 2. & d.

10 Non modo Pontifex in fide errare non potest, sed neq; particularis Ecclesia Romana tota fieri apostatica: nēpe propter privilegium sedis Apostolicæ, quæ tamen inde fortassis auferri potest c. 4.

11 Piè creditur, Pontificem, ne quidem vt particularis persona est, hæreticum fieri posse: licet & rationes evidentes, & exempla plurima in contrarium afferri soleant. c. 6. & d.

12 Idem Pontifex habet & coactivam potestatem ferendæ leges in conscientia obligantes, & eorum transgressores excommunicatione, interdicto, alijsq; pœnis canonicis mulcandi. c. 15. & d.

13 Solus Pontifex (vt olim Apostoli) jurisdictionem suā immediate habet ab ipso Christo: reliqui verò Episcopi, quidquid potestatis habent, id totum à Pontifice capiunt. c. 22. & d.

14 Idem Pontifex habet summam potestatem in temporalibus, seu rebus politicis, non directè quidem (vt Canonistæ volunt) sed tamen indirectè & consequenter; nempe propter iuram illam & necessariam subordinationem, qua temporalis potestas

X
potestas spirituali meritò subijcitur. lib. 5. c. 1 & d.

15 Atq; ex hoc fundamento Pontifex jure potest leges etiam civiles condere, reges & principes arbitratu suo constituere aut deijcere, regnaq; hujus mundi transferre, prout Ecclesie expedire putaverit: id quod etiam non semel ab ipso feliciter effectum est. Ib. d. c. 6 & d.

16 Non modò licitum & honestum, verùm etiam utile & quoddammodò necessarium est, ut iidem sint Episcopi & Principes seculares. c. 9. & 10.

17 Auctoritate solius Pontificis Imperium Romanum, & justè quidem, à Græcis ad Francos, deinde ab his ad Saxones translatum est: & postea 7. Electores ab eodem constituti: ac proinde Imperatores omnino ut Pontificis vasallos se gerere oportet, nisi Imperium ad aliam gentem transferri velint. in Appendice totis 3. libris.

Antidotum.

Adversus has insanas & prorsus intolerabiles atque impudentes assertiones multa passim præclare ab Evangelicis scripta sunt. Inter quæ vide imprimis Harmon. Conf. sect. 10. & 11. & 19. Conf. Zanchij c. 24. & 25. Tum quæ Lutherus tom. 2. lenensi, de Antichristo, & tom. 3. de potestate Papæ, & c. item Bullingerus in decadibus, & in homilijs super Apocalypsin, & c. Calvinus lib. 4. Instit. c. 6. & d. Illyricus & alij in suis centurijs, & c. item quæ Melanthon, Martyr, Musculus, Aretius, & c. in locis communibus de regimine & ministris Ecclesiæ, deq; primatu Romani Pontificis, & Antichristo. passim scripserunt: itè quæ Danaus, Junius, Sibrandus, & alij ad hanc controversiam annotarunt. Vide etiam disputationes Sadeelis contra Turrianum & Burdegalem. Sohnum tom. 1. in thesibus, & Beumlerum de Antichristo Romano. Vide præterea declamationē, Valla contra Donat. Const. Mag. & Brutum fulmen Hotomanni, & c. Item Marsilium Patavinum, & alios injuriæ Imperatorij assertores: denique Matthæum Dresserum, & similes Historicos de translatione Imperij, & c.

24881

9

Ex Tomo secundo.

I, P A R S, seu controversia prima generalis
de Concilijs & Ecclesijs, 4, libris tracta-
ta. De Concilijs eorumq̃ auctoritate.

EXtra controversiam apud nos sunt, quae generatim hinc
de natura & varijs generibus; item de salubri aucto-
ritate, siue usu & necessitate conciliorum sic differuntur,
ut commodè accipi possint, &c. Reliqua ferè erronea &
falsa sunt, quae iam sequuntur.

Errores Pontific. de hoc loco

- 1 Distinctio Conciliorum in approbata, reprobata mixta &
neutra, pendet tota à iudicio & nutu Romani Pontificis. lib. 1.
c. 4. & d.
- 2 Usus et necessitas conciliorum est, non modò hereses &
schismata tollere, siue Ecclesiam reformare, sed etiam de bellis
contra hostes Ecclesiae gerendis, & ejusmodi rebus politicis
decernere Ibid. c. 9.
- 3 Concilia generalia aliquo modo, particularia verò simpli-
citer & absolutè necessaria sunt ad tuendam Ecclesiae salutem:
neutra tamen quidquam valent absque Pontifice, &c. c. 10.
& d.
- 4 Potestas conuocandi concilia generalia penes solum Pō-
tificem, ut particularia penes Episcopos est: non autem penes
Imperatorem, aut principes Christianos. c. 12.
- 5 Suffragia decisiva in Concilijs habent soli Episcopi, item
Abbates & ordinum Generales: reliqui verò Theologi tantū:
ut conciliarij habendi sunt. c. 15 & c.
- 6 Laici in Concilijs nec iudices esse possunt, nec cōsultores:
sed vel testes ac defensores tantum, ut principes, vel famuli ac
ministri, ut privati fideles. Ibid.
- 7 Praeses Concilij œcumenici esse debet, non Imperator,
aut princeps aliquis secularis, sed solus Pontifex, siue immedi-
atè per se, siue mediatè per suos legatos. c. 19. 20.
- 8 Concilia à Pontifice confirmata, licet particularia sint,
errare in decretis suis nō possunt. reliqua verò omnia possunt
licet

licet maximè œcumenica sint. lib. 2. c. 2. & d.

9 Itaque in illis prioribus simpliciter Christianos omnes acquiescere oportet: nec cuiquam licet eorum decreta in dubium vocare, aut ad Scripturam examinare. c. 3. & 4.

10 Auctoritas Conciliorum non quidem absolutè, sed tamè respectu nostri, et quoad sensum siue explicationem, maior est auctoritate S. Scripturæ. c. 12.

11 Concilia nec supra Papam sunt, nec summam Ecclesiæ potestatem in se continent: sed contrà Pontifex absolute est supra quævis concilia, utpote summus pastor, monarcha, caput, et denique sponsus totius Ecclesiæ, etiam in vnum collectæ. c. 13. & d.

12 Quare nec Papa seipsum coactivè Conciliorum sententiæ subicere potest, nedum ut invitatus ei subiectus sit: quippe qui omnes iudicare debet, ipse à nemine, præterquàm solo Deo, iudicandus. c. 18 & 19.

De Ecclesia eiusque Notis,

QUAE sequentibus 2. libris de hoc argumento disputantur, omnia ferè falsa et hæretica sunt, ijs tantum exceptis, quæ lib. 3. de quibusdam, qui ad Ecclesiam vel pertinent vel non pertinent; item ijs quæ lib. 4. de nonnullis Ecclesiæ notis ita dicuntur, ut satis commodè de professione orthodoxæ doctrinæ, siue de legitimo Verbi & Sacramentorum ministerio explicari possint. Hac autè subiecta axiomata erroris merito damnantur

Errores Pontific. in hoc capite.

1 Ecclesia est cœtus eorum tantum, qui eandem fidem profitentur, eademque sacramenta usurpant, sub regimine vnius Pontificis Romani. lib. 3. c. 2. & d.

2 Non pertinent ad Ecclesiam, quicumque nondum baptizati sunt, item catechumeni, et quovis modo excommunicati; licet interim verâ fide præditi sint, et salutem etiam æternam vna cum alijs consequantur. c. 3. & d.

3 Contrà ad Ecclesiam Christi propriè dictam reuera pertinent etiam reprobi, occulti infideles, & magni seu manifestarii peccatores: dummodò fidem suprâ-dictâ ratione profiteantur. c. 7. & d.

4 Multi vera Christi membra esse possunt et solent, qui ta-
men

men viua membra non sunt, h.e. qui spiritu ejus planè carent.
Ibid.

5 Vera & catholica Christi Ecclesia semper in hoc mundo visibilis seu conspicua est, & quidem in se & sua natura siue essentia, c. 12. & d.

6 Externa hæc seu visibilis Ecclesia perpetuò durare debet, nec vnquam penitus obscurari, vel à professione veræ fidei deficere potest. c. 13. & d.

7 Eadem hæc Ecclesia in nullo religionis capite errare vnquam potest, utpote columna & firmamētū veritatis c. 14. & d.

8 Professio sanæ doctrinæ & legitimus sacramentorum usus non sunt propriæ notæ visibilis illius Ecclesiæ, cui fideles adjungere se debent: utpote Ecclesia ipsa obscuriores, & hæreticis communes, &c. lib. 4. c. 2.

9 Veræ & propriæ notæ catholicæ Ecclesiæ sunt appellatio catholica, antiquitas, perpetuitas, amplitudo, continua Episcoporum successio, consensus in eadem doctrina, item temporalis felicitas, & similes aliæ c. 3. & d.

10 In Ecclesia Romana nulla vnquā facta est doctrinæ mutatio: nec mutationis istius auctor, tempus, locus, aliæque circumstantiæ demonstrari possunt. c. 4. & d.

11 In eadem Ecclesia Romana, et quidem sola, reperitur etiam nunc vnitas in vera fide, consensus orthodoxus cum antiqua Ecclesia, sanctitas et efficacia tum doctrinæ tum vitæ, item donum miraculorum, lumen prophetiæ, &c. c. 9. & d.

12 Ecclesiæ Evangelicorū omnes et hereticæ et schismaticæ sunt, nec quicquā in ijs salutem æternam adipisci potest: quum nullæ ex supradictis notis verè ijs conveniant. Passim toto libro.

Antidotum.

Errores de Concilijs refutatos inuenies in Harm. Confess. sect. 11. & 10. & 11. item in tractatibus Lutheri de Concilijs & Ecclesia, tomo 2. & 4. Ienensi: apud Calvin. lib. 4. Inst. c. 9. & d. apud Melanch. Mariyrem, Musculum, Aretium, &c. in locis commun. imprimis verò apud Bullingerum in libris 2. de Concilijs, ubi argumentū hoc diffuse & absolute tractatur. Vide & Wubakerum de Concilijs, & qua Danæus, Junius, & alij contra Bellarm. innum

hic scripserunt.

Errores autem de Ecclesia plurimi ex nostris confutaverunt. Vide præter Harm. confes. locis citatis, etiam Conf. Zanchij. c. 23. & d. Calvin. lib. 4. Inst. c. 1. & d. item Melantib. Martyrem. Musculum. Aretium. & alios locorum communium Scriptores tit. de Ecclesia. Nominatim vide Sadeelem contra Ariurum & Posuanenses, item Morneau, Withakerum. Rainoldum, Sutlivium, & c. qui ex professo contra Pontificios de Ecclesia eiusq. notis & proprietatibus, & quidem accuratè scripserunt.

**II. PARS, seu secunda generalis controversia,
de triplicibus Ecclesiæ militantis membris,
3. libris comprehensa.**

De Clericis, seu ministris Ecclesiæ:

EXtra controversiam hic sunt, quæ de usu & necessitate sacri ministerij, deq. nonnullis ministrorum ordinibus, item honestis alimentis seu stipendijs, & qualicunque eorum immunitate differuntur. Sequentia verò dogmata inter errores Antichristianos meritiò numerantur.

Errores Pontific. in hoc capite.

1 Soli Ecclesiæ ministri, et quidem propriè loquendo, sunt Clerus ille, h. e. sors et hæreditas Domini, cujus in Scriptura passim fit mentio. lib. 1. c. 1.

2 Jus eligendi seu vocandi ministros, non etiam ad Ecclesiā seu populum fidelem, neque ad magistratum politicum; sed ad solos episcopos, et potissimum ad Pontificē pertinet. c. 2. et d.

3 Quod populus aliquando jus eligendi habuit, id ex conniventia et concessione Pontificis, nullo autem jure diuino factum est c. 7.

4 Pontifex non eo modo quo alij Episcopi, sed per Cardinales E. R. aut, his fortè non existentibus, per Clerum Romanum & vicinos episcopos eligendus est c. 9. 10.

5 Ordines ministrorum qui sacri & perpetui habentur, septem sunt verè inter se distincti: nempe Ostiarii, Lectores, Exorcistæ,

- eistæ, Acoluthi, Diaconi, Subdiaconi, & Sacerdotes. c. 11. & d.
 6 Episcopi jure divino superiores sunt Presbyteris, h. e. Pastoribus, quoad potestatem ordinis simul & jurisdictionis. c. 14. 15
 7 Celibatus perpetuus, ex instituto Apostolorum, omnibus verbi ministris necessario servandus est: quippe quorumunctio cum usu conjugij planè pugnat, siue ante, siue post ordinationem id contrahant. c. 18 & d.
 8 Digami illi, qui successivè duas vel plures vxores habuerint, eodem Apostolico jure ab Ecclesiasticis officijs arcendi sunt c. 23. & d.
 9 Clerici non tantùm in Ecclesiasticis, sed etiam in civilibus causis, à judicijs & subjectione politici magistratus excepti sũt: idque non humano tantùm, sed & divino & naturali jure. c. 28 & d.
 10 Non tantùm personæ illorum, sed & bona omnia à tributis alijsque oneribus secularibus, eodem illo jure, immunita sunt: immò magistratus nihil planè juris in ipsos eorumque bona obtinet, ut qui legitimus eorum magistratus censeri non possit. c. 29. & d.

De Monachis, eorumque Votis:

Hic ferè nihil est, quod probare possimus: nisi quòd ipsam per se vitam solitariam, seu monasticam (s̄ absit opinio religionis seu cultus, item superstitio votorum. & c. ad sint autem cause aliqua probabiles, Christianis non indigna) simpliciter improbare nec possumus, nec solemus: siue quis in hoc statu merè contemplativam, siue activam, siue denique mixtam quandam vitã sequatur. Similiter cum devotis in genere præsertim moralibus agitur, aliquem certè eorum usum salutarem, etiam in N^o T agnoscimus: servatis tamè conditionibus, quæ servandæ sunt. Abusum verò tum monasticæ, tum votorum monasticorum optimo iure reprehendimus, qui sanè multiplex est in Ecclesia Romana. Hæc igitur quæ sequuntur, axiomata, merito inter absurdos errores deputamus.

Errores Pontificij in hoc capite

B 2

1. Mo-

- 1** Monachatus est status religiosus, seu perfectionis Evangelicæ, in quo quicumque degunt, ij & salutem æternam facilius sibi mereri, & pro alijs opera supererogationis, h. e. indubitata quidem, sed *Deo* perquam grata & accepta, eoque etiam imprimis satisfactoria præstare possunt lib. 2. c. 2. & 6. & d.
- 2** Origo illius status antiquissima est; & non ad fortuitum casum, vel errorem aliquem; sed ad ipsos Apostolos, & Ioh. Baptistam; imò ad Eliam, & Elizeum, item Rechabitas, et Nazareos, denique ad Enosum referenda est: quippe à quibus nostri monachi reipsa nihil differunt. ibid. c. 5.
- 3** Fundamentum status monastici, sunt consilia evangelica, à præceptis Christi verè diversa, imò longè ijs excellentiora: ut quorum observatio ad salutem quidem necessaria non sit, majorem tamen et *Deum* promerendi, et pro alijs satisfaciendi vim, quàm observatio mandatorum *Dei*, habeat. ibid. c. 7 & d.
- 4** Vota istorum conciliorum non modò Christianis benè conveniunt, sed et singulariter *Deo* grata sunt, utpote pars excellentior divini cultus: eoque studiosè & suscipienda, & implenda: ut consiliorum præstatio tantò plus apud *Deum* mereatur, tantoque majorem etiam pro alijs satisfaciendi vim habeat. ibid. c. 14. & d.
- 5** Inter alia consilia evangelica est voluntaria paupertas, siue bonorum omnium secularium abjectio: cuius votum à quocumque susceptum, *Deo* valde placet, adeoque vim habet merendi et satisfaciendi, uti jam diximus. Estque hoc primùm ex votis monasticis, quibus essentia religionis continetur. ibid. c. 20.
- 6** Alterum essentiale monachorum votum est obedientiæ regularis, per quam proprio sensui renuntiantes, simpliciter suis præpositis juxta regulas sui quisque ordinis obtemperant. Atque hoc etiam votum *Deo* pergratum, imò et meritorium ac satisfactorium est. c. 21.
- 7** Tertium hujus generis, et quidem imprimis excellens votum, est perpetuæ continentiæ seu cælibatus: quod etiam quicumque voluerit, reipsa implere potest. quum continentia illa specialis, quæ conjugio simpliciter adversatur, saltem mediato in arbitrio nostro posita sit, & c. c. 22. & d.
- 8** Votum perpetui cælibatus olim a Maria virgine, multisque alijs tum viris, tum feminis, solenniter nuncupatum, et reipsa quoque impletum est; idque ad regnũ *Dei* tantò facilius promerendum. ibidem.

9 Non adulti tantum; sed et pueri et puellæ, modò rationis
vsum habeant, etiam invitis parentibus, prædicta, vota mona-
stica suscipere, et monasterium ingredi possunt. c. 35. 36.

10 Similiter omnes conjuges, ante consummatum matrimo-
nium quidem, in vita etiam parte altera; post verò ex mutuo
consensu conjugium dissolvere, et monachatum suscipere pos-
sunt. Ibid c. 37. 38.

11 Eremitarum siue anachoretarum (qui cœnobitis oppo-
nuntur) assidua solitudo, vitæ austeritas, et exercitia in specie
stultæ, exemplo Baptistæ, Eliæ, Elisei, et aliorum Sanctorum,
nō tantum licita; sed et admodum laudabilia censi debet. c. 39.

12 Habitus et tonsura monachorum, cujuscunque ordinis
sint, mysterijs suis non carent: quippe quæ pœnitentiali ipsorū
professioni benè conveniunt, et proinde etiam exemplis San-
ctorum modò dictis meritò defenduntur. c. 40.

13 Monachi tum cœnobitæ, tum eremitæ, licet nullo in Ec-
clesia aut Schola ministerio iungentes, ad laborem manuum
minimè obligantur: sed vel ex proprijs bonis in commune col-
latis; vel ex oblati aliorum donarijs; vel denique ex mendica-
tione (exemplo scilicet Christi et Apostolorū) vivere possunt.
c. 41. & d.

De Laicis, siue Magistratu politico.

EXTRA A controversiam apud evangelicos sunt, quæ
bona huius libri parte adversus Anabaptistas, & alios
pro magistratu politico, eiusque iure et officio, satis benè dis-
seruntur. Nam omnino agnoscimus, etiam Christianis li-
cere Magistratum gerere; et potestatem hanc à Deo or-
dinatam, et generi humano salutarem esse. Item fatemur
impio etiam magistratui in rebus licitis obtemperandum;
neque illum propter impietatem iure suo privandum esse.
Quod utinam Adversarii quoque re ipsa agnoscerent!
Adhuc, potestatem illius in ferendis legibus, et exercendis
iudicijs, tum publicis, tum privatis, illibatum relinquimus
et Christianis etiā iudicialiter causas suas agere licere scō-
mus: præterea, ius gladii magistratui nō eripimus; nec iusta

& necessaria bella temerè damnamus. Deniq; sacrorum inspectionem, seu curam religionis externam eidem concedimus, & moderatam iustamq; verorum hæreticorum coercionem non improbamus, &c. Sunt tamen alia quædam hic non minimi momenti, in quibus ab Aeverjano dissentimus, nempe hæc, quæ sequuntur.

Errores Pontificii in hoc capite.

1 Leges omnes à politico magistratu latæ, siue ad causas civiles, iaut criminales, siue ad bellum aut militiam pertineant, &c. non minùs, quàm ipsius Dei leges, vnumquemq; fidelem in conscientia sua obligant. lib. 3. c. 1. 1. & d.

2 Ad politicum magistratum pertinet tantùm defensio religionis, non autem cognitio, & iudicium: h. e. tenetur magistratus in causa religionis id exequi, quod Ecclesiastici decreverint, siue rem intelligat, siue non. lib. 3. c. 17. & 18.

3 Non licet vlli magistratui vel principi conscientiæ libertatem, seu pacem religionis subditis suis concedere: sed vnam tantùm Religionem (puta antiquam, siue receptam) suam maiori defendere tenetur lib. 3. c. 18.

4 Catholici cum hæreticis (i. Pontificij cum Evangelicis) nullo modo conciliari possunt; eoque pacificatio inter eos per magistratum vel quemvis alium, querenda seu procuranda nō est. c. 19.

5 Libri hæreticorum omnes, sine delectu per magistratum, etiam invitis eripiendi, penitusque abolendi, & igne cremandi sunt. c. 21. 22.

6 Hæretici ab Ecclesia (nempe Romana) damnati, non modo pecuniarijs, sed & corporalib. pœnis, adeoque supplicio mortis per magistratum mulctandi sunt. c. 21. 22.

Antidotum.

Contra errores de Clericis. siue Ecclesia ministris vide Harmon. Confess. sect. 11. & 18. Confess. Zanchii. c. 25. Lutherum de caniv. Babylon. & de ministris constituend. ad Senat. Pragensem. & c. Bucerum de regno Christi. l. 1. & de vera animarum cura. Calvin. l. 4. lib. 3. & d. Melanct.

lanthe, Musculum, Martyrem, Aretium, &c. in locis communibus. tit. de Verbi ministris, eorumque gradibus, officis & vocatione, deque coniugio sacerdotum, &c. Bulling. in decadibus. Item Chemnit. par. 3. examinis conc. Trident, Beza in Confess. cap. 5. & 7. et in lib. de polygamia, &c. Sadeelem de legitima ministrorum vocatione, & contra Burdegal &c. Vide etiam contraria de hoc argumento scripta Beza et Saravia, praesertim quoad diversos ministrorum ordines.

Contra errores de Monachis et eorū votis, vide praedictam Harmon. sect. 18. Luth. de votis monast. tom. 1. & 2. Calv. l. 4. Inst. c. 13. Bulling. in decad. part. 3. Melanib Musculum, Aretium in loc. commun. tit. de Votis ac Monachis, deque operibus Supererogationis, &c. et imprimis Petrum Martyrem de Votis contra Smithaem; item commentatores in Matt. 19. & 1. Cor. 7. & 1. Tim. 5, praesertim Bucerum et Martyrem. Vide etiam Illyricum & alios in centuriis Magdeburgicis, et Polydor. Virgil. de origine et progressu Monachorum.

Contra errores de magistratu, vide Har, conf. sect. 19, Confess. Zanchi c. 26. Bulling. in decad. par. 2. tum Luth. in assert. articul. item loc. com. Melanib, Martyris, Musculi, Aretij, tit. de magistratu, deque hēreticis, &c. item Cal, lib 4, Inst, c, 20, Confer, etiam tract, Calv. et Beza de puniend. heret. cum libro Brentij de pœna Anabaptistarum.

De Ecclesia laborante in Purgatorio, quæ est

3. generalis controversia hujus Tomi, 2. libris tradita.

I*n his libris nihil ferè sani reperitur, quod ab Evangelicis tanquam confessum admittatur: tantum si ea excipias, quæ li. 1. de oratione pro mortuis, quâ Deo simpliciter ipsi commendantur, et plena felicitas illis optatur: item qua*

lib. 2, sub finem de honesta corporum sepultura, in genere
graduntur. quæque eodem libro de statu mortuorum in-
termedio, Scriptura satis consentienter docentur, quod vi-
delicet animæ fidelium separata nec mereri, nec demereri
possint, deque salute sua certa sint, &c. quæ quidem ipsam
Purgatorii doctrinam non parùm labefactant. Ceterùm
hac sequentia pronuntiata, ut planè noxia, superstitiosa
et hæretica omninò damnamus.

Errores Pontificii ac purgatorii

- 1 Scriptura V.N. Testamenti passim docet, omnesque fi-
deles semper hætenus crediderunt, esse carcerem quendam
apud inferos in quo animæ plerorumque fidelium post hanc
vitam ad tempus igne quodam infernali excrucientur, ac pur-
gentur qui propterea ignis purgatorius dicatur. lib. 1 c. 2. & d.
serè per totum.
- 2 Fundamentum eius in S. literis explicatum, est necessitas
nostræ propriæ satisfactionis pro peccatis venialibus aut pœ-
nis temporalibus, post remissionem culpam manentibus, Ibid. c. 7.
- 3 Adeò verò ad salutem necessaria est huius purgatorii fi-
des, ut qui eam rejicit, ob id ipsum æterna morte periturus sit.
Ibid. c. 11.
- 4 Animæ laborantes in purgatorio nec mereri, nec demere-
ri, nec quidquam adeò operari, sed tamen divinæ justitiæ sa-
tisfacere possunt, & præterea de salute sua certæ sunt, & fidem
spem, charitatem, & reliqua ad meritum requisita habent, &c.
lib. 2. c. 2. & d.
- 5 Locus Purgatorii est subterraneus, videlicet infra vtrum-
que inferni limbum, proximè supra Gehennam situs. Atque
hunc situm inter hæc. 4. animarum receptacula requirit distin-
ctio quadruplicis pœnæ apud inferos luendæ. lib. c. 6.
- 6 Animæ istæ nonnunquam è Purgatorio, ad tempus emit-
tuntur & postquam in terris aliquam diu apparuerint, rursus
eodem se conferunt: id quod alijs animabus in inferno, & lim-
bo puerorum degentibus nunquam conceditur. Ibid. c. 7.
- 7 Non durabit usus Purgatorii post resurrectionem mortu-
orum, licet multorum animæ paulò antè illuc ingressæ, longi-
oreos

orem purgationem merita sint, & indulgentia ijs ad multa annorum millia sepe concedantur. c. 10.

8 Ignis Purgatorii verè corporalis est, & tamen in animas efficaciter agit, e jusque cruciatus omnes hujus vitæ pœnas longè superat: quem etiam à Diabolis subministrari credibile est. Ib. c. 11. & d.

9 Suffragia viuentium, h. e. preces, luctus, jejunia, eleemosynæ, Missæ, &c. animabus illic degentibus plurimum profunt, itemque indulgentia Papales: ac proinde officia hæc omnia mortuis diligentur impendenda sunt. ibid. c. 15 & d.

10 Sepultura corporum est opus non modò bonum, sed & meritorium: eaque fieri non debet nisi in locis ab Episcopo consecratis, adhibitis hymnis, cereis, titulis, & sacrificiis anniversarijs, &c. ibidem, c. 19.

Antidotum.

Vide contra hos errores Harm. Confess. sect. 16. Conf. Zanch. c. 25. et 28. & de Nat. Dei lib. 4. c. 4. item Lutberi disput. cum Eccio de indulgentiis et purgatorio tom. 1. Melanthe Martyrem, Muscul. in loc. com. sit. de statu animarum post mortem, deque purgatorio, et oratione pro mortuis; Aretium problem. 129 et d. item Chemnitium part. 3. examin. Calv. lib. 3. Inst. c. 5. Beza in Conf. c. 7. Sadeelem de vera peccatorum remissione. et contra Bur. de g. imprimis vero Matth. Sutilinium de purgatorio adversus Bellarminum, &c.

IV. PARS.

De Ecclesia triumphante, sive de cultu Sanctorum reliquiarum, imaginum, &c. quæ I V. est generalis controversia huius tomi, 3. libris pertractata.

EXtra controversiam hic sunt, quæcumq; Bellarminus in his libris de beata fidelium quiete, & legitima veneratione: item de indifferentia, deq; politico & historico

X *Imaginum usu: deniq; de vera templorum, & dierum festorum sanctificatione differit. Neq; enim Sanctis in Christo mortuis suam qualemcunq; felicitatem detrahimus: nec legitimum cultum, qui in predicatione & imitatione ipsorum precipue consistit, ijs denegamus: nec omnem pieturarum vel imaginum usum damnamus: nec, Temples Christianorum honestè habenda, & dies festos ad publicum Dei cultum religiosè observandos esse, inficiamur, &c. sed idololatriam tantum & superstitionem multiplicem, quam Pontificij in istarum rerum usu exercent, merito damnamus. Talia autem sunt hac sequentia illorum axiomata.*

1 Sancti mortui nò modò beata quiete apud DEVM fruuntur, sed etiam adeò perfectam gloriã, & felicitatem possident, ut merito *ισαυλοι* appellari, & coronas, seu præmia promissa jam planè obtinuisse dici possint. lib. 1. c. 2. & d.

2 Canonizatio Sanctorum, h. e. publica sanctitatis & glorię ipsorum commendatio, per quam publici honores & cultus ijs decernuntur, jure optimo ab Ecclesia vel Pontifice fieri solet: quos etiam hac in re minimè errare, omninò credendum est. Ibid. c. 7. & d.

3 Sancti non canonizati justè quidem à nobis coli, h. e. adorari atq; invocari possunt; sed privatim tantum, non autè publicè. c. 10.

4 Sancti mortui, præsertim canonizati (viti & cœlestes Angeli) non humano vel civili tantum, sed & divino seu religioso cultu nobis adorandi sunt: minore tamen, quàm quo DEVS ipse adoratur, h. e. cultu dulci, vel etiam hyperdulci, non autè latrię. Atq; hic cultus nullo modo idololatricus est. c. 11. & d.

5 Idem Sancti, licet à nobis longissimè absentes, in necessitatibus etiam nostris suppliciter invocandi sunt: non quidem ut primarij beneficiorum auctores, sed ut impetratores eorum & advocati nostri secundarij apud DEVM. Ibid. c. 15.

6 Idem Sancti non tantum in genere pro Dei gloria & salute Ecclesię, sed etiam in specie, pro his vel illis necessitatibus, horum vel illorum amicorum suorum, sollicitè DEVM orant. Idque ipsorum, quam nobiscum, h. e. cum sanctis viventibus habent, communio requirit. c. 18.

7 Idem

7 Idem Sancti & preces nostras, ubicunq; locorum fusas, exaudiunt, & res sive actiones & passionis nostras distinctè & particulatim perspectas, habent: ut qui omnia vel in Dei facie videant, vel ex relatione Angelorum, vel alia simili patefactione divina percipiant, &c. c. 20.

8 Invocatio Sanctorum mortuorum propriam Dei & Christi Mediatoris gloriam minimè lædit: quum nec diuinas proprietates illis tribuat: nec redemptionis, sed tantum intercessionis mediatores eos constituat. Ibidem.

9 Invocatio hæc Sanctorum non modò licita, sed et valde utilis, adeoq; necessaria nobis est: quum Deus ad illorum intercessionem sæpè nos exaudiat, vel aliqua ratione nobis opem ferat, quos alioqui rejecturus esset. Ibidem.

10 Rectè & sapienter fit, quòd diversa beneficia à diversis Sanctis petuntur, & varia rerum humanarum, (puta artium, officiorum, morborum, &c.) procuratio inter eos diuiditur. Ibidem.

De Reliquiis, Imaginibus, &c.

1 Reliquiæ Sanctorum (puta Ossa, cineres, vestes, &c.) in sacris locis diligenter asservandæ, preciosis thecis includendæ, denique religiosè ab omnibus colendæ sunt; utpote templa, vel instrumenta Spiritus S. lib. 2. c. 2. & d.

2 Etsi reliquiæ non prorsus eodem adorationis genere, quo spiritus sanctorum; majore tamen quàm humano & civili cultu, adorandæ sunt: puta religiosa supplicatione, osculatione, circumgestatione, suffitu seu thurificatione, luminum accensione, &c. Ibid. c. 4.

3 Imagines rerum verarum, licet etiam religiosè colantur, non tamen idola, vix etiam simulachra dici possunt: cum idolum rei fictæ similitudo sit; simulachrum verò à simulando nomen habeat. c. 5.

4 Non tantum creaturarum, sed ipsius etiam veri DEI, & S. Trinitatis imagines ac statuas efformare licitum est; nec usquàm in verbo DEI prohibitum, c. 8.

5 Imagines tum DEI, tum creaturarum rectè in templis alijsq; locis publicis collocantur, non modò ad ornatum, & usum historicum: sed etiam religionis, & cultus causâ c. 9 & 10.

6 Eadem imagines tum DEI, tum Angelorum & hominum sanctorum, propriè & per se, non autem tantum respectu pro-

typi, colende sunt, & quidem cultu religioso supra dicto: quo et populus DEI in V. T. eas affecit. c. 12. & d.

7 Imagines DEI & Christi etiam cultu merè divino seu latria efficiendæ, h. e. eodem cultus genere, quo exemplaria ipsa seu prototypa, adorandæ sunt: non tamen propriè & directè, sed analogicè et reductivè. c. 20. et d.

8 Verum crucis dominicæ lignum, cui Christus ipse aliquando affixus, sanctitatem singularem contulit, & quod olim ab Helena mirabiliter inventum fuit, ejusq; frustula quælibet planè religioso & plusquam civili cultu adorandi sunt. c. 26. 27.

9 Imagines ejusdem crucis, siue pictæ, siue sculptæ, &c. passim in templis, alijsque locis publicis erigendæ, et suppliciter ipsæ quoque colendæ sunt. c. 28.

10 Signum crucis Dominicæ sæpius religionis causâ in fronte vel pectore formandum est; quippe quod vim spirituale habet contra demones, et quidè ex opere operato simul et operantia. c. 29.

De Templis & Festis.

1 Templum Christianorum tribus partibus, ad modum templi Salomonis, omninò constare, earumq; intimam, quam Chorum vocant, non nisi ad orientem spectare oportet: quò etiam orantes necessariò convertere se debent. l. 3. c. 4.

2 Vtus seu finis templorum est, non tantum ad conciones habendas, et sacramenta ministranda, &c. sed etiam ad Christum ipsum sacrificandum, et Sanctorum reliquias asservandum, &c. c. 4.

3 Templorum consecratio, siue ad sacrum usum dedicatio, omnino fieri debet per varias unctiones, aspersiones, signationes, characteres, aliosq; ritus mirificos, in V. T. bona ex parte usitatos. c. 5.

4 In templis solennes benedictiones, siue exorcizationes aquæ, salis, cinerum palmarum, & aliarum rerum fieri non modò rectè possunt, sed etiam omnino debent. c. 7.

5 Nulla superstitio est, sed opus planè pium et Deo gratum, religionis seu cultus ijs præstandi causâ, ad varia Sanctorum loca peregrinari, h. e. in quibus eorum reliquæ asservantur. c. 8.

6 Rectè etiâ in necessitatibus nostris, vel alijs de causis, singularia vota Sanctis mortuis nuncupamus: ut quæ ad DEI gloriam faciant, adeoque reipsa in Deum terminentur. c. 9.

7 Festi dies verè & per se alijs diebus sanctiores sunt: die quoque discrimen non minùs præcisè et necessariò in N. quam

In V. T. observandū est: et Apostolus nō nisi iudaicū discrimen dierum in N. Testamento sublatum esse docet. c. 10.

8 Nō tantū dies dominicus, sed etiā Pascha, Pentecoste, Natalis Domini, aliāq; id genus festa ab Apostolis certō instituta sunt, cōq; necessariō et prēcise nobis celebranda. c. 11. et d.

9 Omnino nefas est, Christianos velle suum Pascha, more Iudæorū, 14 Luna celebrare: & qui olim id fecerunt, meritō ob hanc solam causam hæretici iudicati sunt. c. 12.

10 Festa et vigilię etiam in honorē, h. e. ad cultū religiosum Sanctorum celebrari & possunt, et debent. c. 13.

Antidotum.

Contra errores de canonizatione, adoratione & invocatione Sanctorū, vide Harm. Confess. sect. 2. & 15. Confess. Zanch. c. 22. & c. Chemnitii part. 3. Exam. Calvin. lib. 2. Inst. c. 20. Beza in Confess. c. 7. & c. Melanib. Martyrem, Musculam, Aretium, & c. in locis communibus, iit. de Precatione, deq; cultu & invocatione DEI, item Angelorum & hominum, & c. Bulling. de orig. errorum lib. 1. & in decadibus: Rainoldum de idololatria Romana Eccles. lib. 1. Ursinum in explicat. catechet. & Vol. 1. tractat. theolog. ad 1. & 3. Decalogi praeceptum. Item Tossanum contra Arturum Sadcelem contra Burdegali Sobnium tom. 3. ad Psal. 65, & c.

Errores de cultu reliquiarum, imaginum, & c. refutatos habes in Harm. Confess. loco citato, item apud Chemnit. part. 3. Exam. Calvin. lib. 1. Inst. c. 11. item in Inventario reliquiarum. Vide & Rainold. de idololatria Romana Ecclesia lib. 2. Item Melanib. Martyrem, Musculum, Aretium, Bullingerum locis citatis, & quotquot fere in Decalogum scripserunt ad 1. & 2. praeceptum.

Contra errores de Templis & Festis vide Har. Conf. sect. 15. & 16. Conf. Zanch. c. 25. Buc. de regno Christi. l. 1. c. 10, et d. et lib. 2. c. 10, et 11. iit Chemn. par. 4. exam. Bull.

In decadib. par. 3. Martyrem, & Musculum in locis communib. ad 4. praeceptum Decalogi. Aretium probl. 56. & 78. & d. Vide etiam Polyd. Virgil. & Hospinianum de origine & progressu templorum & festorum, & c.

Ex Tomo tertio.

I. PARS.

De Sacramentis in genere: quae prima est generalis controversia huius Tomi, 2. libros continens.

IN confesso apud Evangelicos sunt, quae Bellarminus hic lib. 1. generatim contra Sacramentorum contemptores, item quae de libertate in usurpando vocabulo Sacramenti, deq. nonnullis ad ipsius Sacramenti essentiam requisitis; deniq. de quibusdam illius causis, satis commode differit. Etenim & nostri Sacramenta divinitus instituta reverenter suscipiunt, & signa divina erga nos gratia, non quidem inania, sed efficacia, & suo modo exhibitiva, esse agnoscunt: quorum legitimus usus minimè negligendus sit, & c. In secundo autem libro nihil fere traditur, quod nostri simpliciter admittant: nisi quiddam in genere salutarem Sacramentorum effectum esse agnoscunt, & discrimen aliquod inter V. & N.T. signa constituunt: item, quod pro diversa vocabuli acceptione, vel plura, vel pauciora N.T. sacramenta quidam ex ipsis enumerant: deniq. quiddam ad aphoros quosdam ritus in illorum administratione adhiberi, vel omitti posse censent, prout loci vel temporis, aut alia id genus circumstantiae postulaverint: Reliqua igitur dogmata inter errores deputant, videlicet haec, quae sequuntur.

Errores Pontificij in hoc loco.

8 Sacramenta N.T. non modò signa et sigilla; sed etiam causae

sz per se efficientes sunt gratiæ justificantis; siue, gratiã hanc non modò significant et obsignant; sed etiam reipsa in se continent, & hominibus verè conferunt. lib. 1. cap. 9. et d.

2 Finis eorum nequaquam est, promissiones DEI nobis obsignare, vel fidem nostram aut in nobis confirmare, aut apud alios testatam reddere: sed sanctificationem illam modò dictã nobis reipsa conferre Ibid. c. 14. 15.

3 Constant autem ex rebus siue elementis externis, tanquã materia; & verbis consecratorijs certis, ac determinatis (quæ verbo concionali opponuntur) tanquam forma. c. 18. & d.

4 Sacramenta omnia ad salutem Ecclesiæ præcise necessaria sunt: quædam omnibus omnino et simpliciter; quædam aliquibus tantum & certo quodam respectu. c. 22.

5 Ad essentiam siue integritatem eorum requiritur ministri, non quidem fides et probitas, sed tamen intentio faciendi, id quod Ecclesia facit. c. 26. 27.

6 Effectus, seu virtus eorum propria est, conferre gratiam justificantem, h. e. sanctitatem et iustitiam, ex opere operato, h. e. vi externæ et sacramentalis actionis: et quidem omnibus nõ ponentibus obicem peccati mortalis, licet alioqui vera fide et pietate vacuis, item furiosis, insanis, dormientibus, &c. lib. 2. c. 3. et d.

7 Differentia Sacramentorũ V. et N. T. in eo consistit, quòd illa gratiam justificantem tantum adumbrabant; hæc vero eandem reipsa in se continent, et sua quadam vi alijs immediate communicant: vel, quòd illa tantum umbras et figuras; hæc verò ipsum corpus bonorum spiritualium realiter in se habet. Ibid. c. 13. et d.

8 Quædam N. T. Sacramenta aliam præterea vim in se continent, videlicet imprimendi nobis qualitatem quandam singularem, Christo nos conformantem, seu characterem, ut vocant, indelebilem, propter quem etiam ipsa nunquam iterari solent ut sunt Baptismus, Confirmatio, & Ordinatio Ibid. c. 18. & d.

9 In N. T. septem sunt Sacramenta propriè sic dicta: videlicet præter tria illa jam modò dicta, Eucharistia, Pœnitentia, extrema Unctio, & Matrimonium. Ibid. c. 24. & d.

10 Ceremoniæ receptæ, quæ tum alias, tum potissimum in sacramentis adhibentur, (quarum aliæ in vestitu & ornatu, aliæ in actione & gestu, &c. consistunt) sine gravi peccato omitti

non

non possunt, quum habeant vim etiam spiritualem, et sint pars
divini cultus, adeoque meritoriae quas etiam Ecclesia suo iure
instituere potest. *Ibid.* c. 30, & d.

Antidotum.

Vide contra hos errores Harmon. Conf. sect. 12. & 17.
Confess. Zanchij c. 14. Luberum de captivitate Babylo-
nica. Zwinglium de vera et falsa Religione, et in Confess.
ad Carolum V. Bucerum in censura ordinat. Anglicana,
c. 2. & d. Chemnitium part. 2. examini, concil. Tridentini;
Calvinum lib. 4. Institut. c. 14. & 17. & 19. Valentin. Hel-
lopæum de Sacramentis in genere. Melanib. Martyr.
Muscul. Aretium, & c. in locis communib. tit. de Sacra-
mentis, vel signis sacramentalibus in genere. Vide etiam
Confess. Bezae cap. 4 & 7. & part. 2. quest. & respons. Ite
Bulling. in decadis. Ursinum in explicat. catechet. & vo-
lum. 1 tractat. theologic. Saadelem contra Burdegalens.
& c.

II. PARS.

De Baptismo, & Confirmatione quæ est altera hu-
ius Tomi controuersia generalis, 2, item
libros continens.

EXTRA controverfiam apud nostros sunt non paucæ,
quæ duob. hisce libris explicantur: puta quæ lib. 1. de di-
vina Baptismi institutione, de quæ eius materia. & soluta-
ri usu: item quæ prope lobaptismo adversus Anabaptis-
tas generatim afferuntur. De fide autem infantum non in-
dem nostri omnes sentiunt: nisi quidam plerique æternam fi-
dem ijs iure denegant. Similiter in confesso apud nostros
sunt, quæ lib. 2. de manuum impositione, per quam olim
Apostoli credentibus visibilia Spiritus sancti dona confe-
rebant, quæque in confirmandis catechumenis nunc quo-
que

que (nisi aliud obstat) indifferenter adhiberi potest, ita differuntur, ut ad commodum sensum trahi possint: puta ut vel ad Confirmationem illam Apostolicam, qua progressu temporis una cum donis illis visibilibus cessavit; vel ad exomologesin & receptionem catechumenorum referantur, &c. Hæc verò dogmata, quæ subijciuntur, Evangelicæ pro erroneis, & absurdis meruere habent.

Errores Pontificiorum de Baptismo.

- 1 Aessentialiam Baptismi præcisè requiritur solennis formula verborum de S. Trinitate, quæ in trina immersione vel aspersione adhiberi solet, tãquam forma ejus essentialis. l. 1. c. 3.
- 2 Baptismus præcisè & simpliciter ad salutem necessarius est, adeo ut pueris non baptizatis omninò eterna morte pereundum sit: in qua tamen poenam damni tantum, non etiam sensus experiuntur. Ibidem c. 4.
- 3 Martyrium & perfecta poenitentia baptismo prorsus equipollent, atque inde baptismus sanguinis, & flaminis appellantur: eoque etiam merito suo, imò & vi operis operati justificant. c. 6.
- 4 In casu necessitatis non tantum laicis & sceminis Christianis, sed & paganis aliisque infidelibus baptizare permissum est, dummodo formulam verborum teneant. c. 7.
- 5 Infantes ad Baptismum oblatis partim actu credunt fide aliena, h. e. ecclesiæ, & susceptorum, partim habitum fidei in ipso baptismi actu revera adipiscuntur. c. 10. & d.
- 6 Effectus Baptismi primarius est omne peccatum vi operis operati ita prorsus abolere, ut quæ reliqua manet in fidelibus prava concupiscentia peccatum verum censi non debeat. c. 12. & d.
- 7 Qui post acceptum baptismum mortaliter peccat, ipsius memoria illius nihil prodest, sed opus habent secunda quadam salutis tabula, videlicet ejusmodi poenitentia, qua pro peccatis suis ipsi sati faciant. c. 18.
- 8 Differentia baptismi Joannis, & Apostolorum hæc est quod ille nec sacramentum verè sit, nec eandem vim & efficaciam, quam iste, in peccatis delendis habuit. c. 20. & d.

9 Inter alias pædobaptismi ceremonias, vtiliter, imò necessariò adhibentur exorcismus, scrutinium, sal, sputum, candida vestis, cerei ardentes, &c. quippe quæ omnia ab Apostolis instituta fuerunt c. 24. & d.

Errores de confirmatione.

10 Confirmatio baptizatorum est verum, et propriè dictum N. T. sacramentum, ab ipsis Apostolis (vt in actis eorum videre est) sæpius administratum. lib. 2. c. 7. & d.

11 Materia ejus est chrisma ex oleo, & balsamo mixtum, et solenniter ab Episcopo consecratum. Forma verò est in verbis solennibus, quæ in vñctione et signatione peragenda adhibentur c. 8. & d.

12 Effectus ejus est, tum copiosa spiritus suppeditatio contra tentationes Diaboli major etiam quam quæ in baptismo confertur: tum character indelebilis suprà-dictus. c. 11.

13 Minister ejus legitimus est solus Episcopus, aut ejus loco suffraganeus, seu vicarius. non autem quilibet pastor, aut presbyter. c. 12.

Antidotum.

Contra errores de Baptismo vide Harm. conf. sect. 13. Conf. Zanchii. c. 15. Lutherum de captiv. Babylon. Bucerum de ordinatione Ecclesiæ Anglicanæ: Calvin. lib. 4. Institut. c. 15 & 16. Chemnit. part. 2. exam. Melanthe. Martyr. Muscul. Aretium in locis commun. tit. de Baptismo, et Padobaptismo, Item Bezam in Confess. c. 4. & 7. et in quest. et resp. part. 2. Et Valensin. Hallopœu de Sacramentis in specie. Denique epistolas non paucas Oecolampadij, et Zwinglij lib. 2. epist.

De confirmatione autem vide Harm. prædictam sect. 15. Lutherum, & Bucerum locis citatis. Calvin. lib. 4. Institut. c. 19. Chemnit. loco citato. Aretium problem. 65: & 70. Bezam in Confess. c. 7. & c. Item Martyrem, Musculum, et alios locorum communium Scriptores locis citatis: denique interpretes in cap. 8. & 19. Actuum Apostolicorum.

III. PARS.

De Eucharistia, & sacrificio Missæ: quæ tertia
est hujus Tomi controversia generalis,
6. libris exposita.

PAVCA sanè sunt in his libris à Bellarmino tradita,
quæ Evangelici communiter admittant: videlicet ea
tantùm, quæ generaliter passim, et velut obiter attingun-
tur de divina S. Cœnæ institutione; item de vera eius ma-
teria, et usu salutari; deque commemoratione, et represen-
tatione sacrificii Christi, quæ in ipsa fiat, &c. Omnes enim
agnoscimus, hoc sacramentum, ad mortem Domini solen-
niter in Ecclesia commemorandam, à Christo institutum
esse. Nec de externa forma seu qualitate panis et vini
(dummodo ipsa vera sint) nimis curiose laboramus. Item
non nisi ab iis, qui se ipsos explorant, et mysterium huius
ritus intelligunt, dignè cœnam hanc celebrari facemur.
Denique de vera præstantia et dignitate, item fructu et
efficacia huius sacramenti (si tamen legitime usurpetur)
nihil quidquam detractū volumus, &c. Interim dolemus,
ad eò multis magnisque erroribus et abusibus hunc sacrū
ritum ab Antichristo conspurcatum iam olim fuisse, ut ne
nunc quidem omnes Evangelici veram, et plenam illius in-
telligentiam adipisci possint: siquidem non pauci inter eos
corporalem Christi præsentiam in ipso pane et vino, et con-
sequenter oralem eius perceptionem, quæ etiam ab impijs,
et incredulis verè fiat, nimium pertinaciter hucusque de-
fendūt, eoque nomine alios diversè sentientes exagitant et
pro fratribus agnoscere recusant, &c. Quanquā multi
etiā inter illos satis moderati reperiuntur: Et nobis iā sa-
tis esse debet, omnes omnino Evāgelicos (excepta corpora-

presentia questione) in omnibus Pontificiorum erroribus, qui statim de hoc sacramento subiiciuntur, planè damnandis consentire, tanquam ijs, qui cum ipsa Christi institutione, cumque multis fidei articulis, et generali Sacramentorum omnium natura manifeste pugnant.

Errores Pontificiorum de Eucharistia.

- 1 Corpus & sanguis Domini verè & substantialiter adsunt in sacramento Eucharistiæ, ita videlicet, ut sub ipsis speciebus panis & vini, realiter & corporaliter contineantur. l. 1. c. 2. & d.
- 2 Christus in concione illa, quam habuit Ioannis 6. non nisi de Eucharistia, deque sacramentali manducatione corporis & potione sanguinis sui perpetuò differit. Ibid. c. 5. 6. 7.
- 3 Verba institutionis Coenæ Dominicæ juxta *in pñor*, h. e. propriè uti sonant, non autem figuratè, seu per tropum intelligenda sunt: idque ex omnibus circumstantijs institutionis evidenter apparet. Ibid. c. 9. 10. 11.
- 4 Verum & substantiale Christi corpus ab omnibus communicantibus, quantumvis impijs & incredulis, verè & oraliter manducatur: licet isti reatù inde sibi contrahant. Ibid. c. 12. 13.
- 5 Tota Christi Ecclesia jam inde à temporibus Apostolorum corporalem hanc Christi præsentiam, et oralem ejus perceptionem in hoc sacramento constanter credidit: non obstantibus ijs Patribus, qui panem & vinum figuras, signa, symbola, & antitypa corporis et sanguinis Christi vocarunt; et multa alia id genus pro diuersa sententia tradiderunt. lib. 2. per totum.
- 6 Non est absurdum, nedum DEO impossibile, aut contradictorium, vnum numero corpus pluribus, imò penè infinitis simul locis, verè & substantialiter adesse, item verè & substantialiter in loco aliquo adesse, absque vlla tamen loci occupatione. lib. 3. c. 1. & d.
- 7 Et nobis admodum utile, et Christo dignum, atque honorificum est, ipsum sub elementis hujus mundi contineri, & corporaliter nobiscum vñiri seu substantiæ nostræ reipsa permisceri. Ibidem. c. 8. & d.
- 8 Panis & vinum in Eucharistia, vi verborum consecrationis in ipsum corpus & sanguinem Domini verè transsubstantiantur; accidentibus tantum remanentibus, & quidem sine proprio subiecto. Atque hæc sola est vera ratio præsentiae Christi corporis

corporalis in hoc sacramento. Ibid. c. 11. & d.

9 Eucharistia etiam extra usum siue communionem, quamdiu scilicet durant ipse species, verum manet sacramentum: & proinde rectè in pixide vel ciborio asservatur, & absentibus vel ægrotis siue publicè siue priuatim deferitur. lib. 4. c. 1. & d.

10 Ad essentiam siue propriam materiam huius sacramenti omninò requiritur panis azymus, & vinum aquâ temperatum: præsertim quum Christus vtrumque ipse usurpaverit. c. 7. & d.

11 Consecratio eucharistiæ præcisè fieri debet solis illis quinque verbis, quæ Christus usurpauit: quippe quæ formam eius essentialem constituunt, quæque vim signa ipsa transubstantiandi in se continent. Ibid. c. 12. & d.

12 Effectus Eucharistiæ proprius est, internæ charitatis & diuinæ gratiæ augmentum communicantibus conferre, & quidem vi operis operati. c. 17.

13. Effectum hunc ij soli percipere possunt, qui sacerdoti antea peccata sua confessi, et ab eo priuatim absoluti fuerint. Atque hæc sola est legitima nostri probatio, siue ad dignam communionem præparatio. Ibid. c. 18. & 19.

14 Communio sub vtraque specie, laicis non modò non necessaria, sed & illicita iam censenda est; postquam scilicet Ecclesia, grauib. de causis, vnam tantùm panis speciem istis sufficere debere decrevit. Ibid. c. 20. & d.

15 Totus Christus, per naturalem concomitantiam, non minùs sub vna, quàm sub vtraque specie continetur; nec minùs tota huius Sacramenti essentia, totaque vtilitas in una, quàm in vtraque specie percipitur. c. 21. & d.

16 Denique Sacramentum hoc, vbicunque conspicitur, religiosè venerandum, h. e. diuino cultu afficiendum est, tum in templis, tum in publicis priuatisque processionibus: quum reuera sit ipse Christus filius DEI viuens. Ibid. c. 29. 30.

Errores de Sacrificio Misse.

1 In Missa peragitur verum, externum, et reale sacrificium, quo Christus ipse in sua persona, per sacerdotem seu ministrum DEO patri pro peccatis nostris verè & propriè, sed tamen incruento modo offertur, h. e. sistitur et præsentatur, imò sub speciebus panis & vini immolatur. lib. 5. c. 5. & d.

2 Hoc ipsum Sacrificium est vnica, aut saltem præcipua ratio ob quam Christus sacerdos N. T. vnicus & æternus, secundum

ordinem Melchisedeci, in Scripturis appellatur, licet Apostolus hanc rationem Hebr. 7. non attigerit. Ibid. cap. 6.

3 Idem hoc sacrificium in agno paschali, alijsque V. T. victimis jam olim praefiguratum, et passim à Prophetis, praesertim à Malachia, clarè praedictum fuit. Ibid. c. 7. & d.

4 Christus ipse omnium primus in institutione S. Coenae idem hoc sacrificium Deo Patri suo obtulit, idque deinceps à ministris Ecclesiae offerri praecipit: prout etiam Apostoli in Actis et alibi id obtulisse dicuntur Ibid. c. 12. & d.

5 Sacrificium Missae multos habet effectus salutare; et partim quidem est propitiatorium, quatenus per id peccata nostra quotidie expiantur: partim impetratorium, quatenus ejus vi beneficia omnis generis tum corporalia, tum spiritualia à Deo consequimur. lib. 6 c. 1. & d.

6 Prodest hoc sacrificium omnibus generatim hominibus, non modo viventibus, sed et defunctis in purgatorio degentibus: praesertim si pro ijs nominatim offeratur, h. e. pecuniâ speciatim pro ijs redimatur, sicq; ijs applicetur. Ib. c. 6. & d.

7 Missa etiam rectè pro Sanctis mortuis, licet in cœlo jam regnantibus, celebratur: nempe ut tantò promptior et efficacior sit eorum pro nobis apud Deum intercessio: quum nos alioqui nihil ipsis conferre possimus. Ibid. c. 8.

8 Privatae vel solitariae Missae h. e. in quibus fideles non communicant, non tantum verbo Dei consentaneae, sed et respectu ministri, itemque fructus, siue effectus, qui ad omnes redit, verè publicae dicendae sunt. cap. 9. 10.

9 Nec necessarium, nec utile, sed potius indecorum et noxium est, Missam vernaculo sermone celebrari; aut omnia clara voce in ea pronuciari. c. 11. 12.

10 Ceremoniae in Missa adhiberi solitae (quarum bona pars è sacrificijs Leviticis desumpta est,) item preces totius canonis, quem sic vocant, valdè pie, graves, et mysterijs magnis repletæ sunt; nec quicquam in ijs jure culpari potest: licet alij multa in ijs abiurda et asystata, quædam etiam impia et blasphemata contineri asserant c. 13. & d.

Antidotum.

Contra errores de Eucharistia vide Harmo. conf. sect. 14. Confess. Zanchii, c. 16. Luth. de captiv. Babylon. Zuving. in Conf. ad Carol. V. & de vera & falsa Religione Chemnit.

Chemnit. part. 2. Exam. Calv. lib. 4. Inst. c. 17. item contra Westphal. & Heshusium: vide Melancthi. Martyrem Aretium, Musculum, &c. in locis de Cæna Domini, Bulling. in decadib. et potissimum lib. 2. de origine errorum, itē Bezam in conf. c. 4. & 7. & part. 2. quest. et resp. Valent. Hellope. de Sacram. in specie. Ursinum in expl. catech. et volum. 1. et. 2. tractat. theolog. Sadeelem de sacramentali et spirituali manducatione. Crellium contra Grego. de Valent. Philip. Marrix. contra Baium: Pezelium in tractat. de Cæna Domini, &c. Et speciatim de sententia Patrum vide Oecolampadij librum ad Melancthi. et Pet. Martyrem contra Gardiner. Item Boxhornium de Eucharistia et Phillipp. Aornzum de eadem, &c.

Contra Missam, vide tum hos ipsos authores locis modo citatis: tum nominatim Oecolamp. contra Pelargum, lib. 2. epistol. Calvinum lib. 4. Instit. c. 18. et contra Interim adulterogermanum, &c. Bulling. de orig. errorum lib. 2. Sadeelem de unico Christi sacrificio, et contra Burdeganenf. Sohnum tom. 3. ad Psalm 66. Item Luther, tom. 2. de abroganda Missa privata, et passim alios.

I V. P A R S:

De Pœnitentia, quæ quarta est generalis controversia hujus Tomi. 4 libris exposita. Cui accessit appendix de Indulgentijs, 2. libris comprehensa.

De Pœnitentia, eiusque partibus.

QUAE in his libris de vera et salutarî pœnitentia seu conversione ad Deum, eiusque veris partibus, veroque usu & necessitate à Bellarmino passim et sparsim disputantur; ea nostri homines minimè repudiant: ut qui pœnitentiam suo loco & ipsi commendare atque urgere soleant,

soleant: & non modò seriam cordis contritionem, sed et ingenuam oris confessionem tum apud Deum, tum apud homines, quorum id interest; àenique uitae totius emendationem exigant. In.ò cùm de ecclesiastica pœnitentia eorum qui abstenti vel excõmunicati fuerunt, agitur, tũ & publicam coram Ecclesia confessionem, imò et operis satisfactionem ab ijs requirere solent. Unde etiam, quid de absolutione ministrorum, siue privata siue publica, siue ordinaria siue extraordinaria, nostri sentiant, secilè quilibet intelligere potest. Interim sequentia hæc dogmata, ut falsa et erronea, quedam etiam prorsus Antichristiana, meritiò reiciunt.

Errores Pontifici de Pœnitentia.

- 1 Pœnitentia est sacramentum N. T. propriè dictum, fundatum in potestate clavium, quæ non nisi post Christi resurrectionem ministris Ecclesiæ data est. lib. 1. c. 8. & d.
- 2 Partes ejus essentielles sunt tum actiones pœnitentis, tanquam materia; tum absolutio sacerdotis seu ministri tanquam forma. Ibid. 15. 16.
- 3 Partes autem materiales sunt. Contritio cordis, confessio oris, & satisfactio operis: non autem vel mortificatio carnis, et viuificatio spiritus; vel contritio, fides, & noua obedientia, &c. Ibid. c. 17, & d.

De Contritione.

- 4 Contritionis ea quantitas siue accuratio esse debet, ut si non intensivè et extensivè, saltem appretiativè peccatis ipsis æqui polleat. lib. 2. c. 10. & d.
- 5 Contritio est causa remissionis peccatorum non modò verè et per se efficiens, sed etiam verè meritoria, saltem ex cōgruo. Ibid. c. 12.
- 6 Perfecta contritio tum demum affert remissionem peccatorum, si votum adsit suscipiendæ absolutionis sacerdotalis: alioqui præstare id non potest. Ibid. c. 13. & d.
- 7 Imperfecta cōnitio, siuè attritio, quæ ex mei è, seu illi pœnitentia timore oritur, accedente prædicta absolutione, hominem verè

verè justificat, atque ex atirito perfectè contritum facit. e.
17. 18.

De Confessione

8 Priuata siue auriculâris Confessio, qua peccata omnia, cū suis circumstantijs distinctè, particulatim, & clanculum sacerdoti exponuntur, in N. T. omninò necessaria est ad obtinendā remissionem peccatorum. lib. 3. c. 1. & d.

9 Absque hac enim fieri nequit, vt ministri Ecclesiæ potestate clauium sibi diuinitus attributa legitimè vtantur, h. e. quenquam, qui post baptismum in peccatum mortale lapsus sit, ritè et vtiliter absoluant. ibid. c. 2. & d.

10 Ministri Ecclesiæ non tantum publici testes et præcones gratiæ et iræ diuinæ; sed etiam veri spirituales arbitri et iudices à Christo constituti sunt: ita vt non modò pœnitètes à peccatis absolutos nomine Christi declarare; sed et ipsi eos pro sua potestate absolvere et possint et debeant: alioqui nihilo excellentiores alijs fidelibus hac in parte futuri. Ibidem.

11 Auricularis confessio omninò est juris diuini; quippe quæ in V. T. quidem multis modis præfigurata, in N. autem perfectè instituta, et ab eo tempore fidelibus semper vsitata fuit, licet plerique Canonistæ, et quidam etiam Scholastici Dd hîc acriter reclamant. c. 3. & d.

De Satisfactione.

12 Satisfactio vera et propriè dicta necessariò præstanda est iustitiæ diuinæ ab ijs omnibus, qui plenam peccatorum veniā, h. e. culpæ simul et pœnæ, adipisci volunt. lib. 4. c. 1. & d.

13 Deus enim, etsi pœnitentibus omnem culpam & pœnam æternam gratis in Christo condonat: temporalem tamen pœnam non nisi accepta ab ijs verâ satisfactione, remittere solet, aut etiam potest. ibid. c. 2. & d.

14 Temporalis iste reatus compensari seu redimi potest operibus quibusdam laboriosis & pœnalibus, siue sponte nostra susceptis, siue à sacerdote impositis, vt sunt ieiunium, elemosyna, precatio. &c c 4 & d.

15 Opera hæc tum quatenus debita, tum præcipuè quatenus indebita sunt, siquidem ad DEVM placandum a nobis suscipiuntur, ac præstantur, veram pro peccatis apud DEVM satisfaciendi vi tute[m] in se continent. c. 6.

16. Et

16 Et licet hæc satisfactio non proficiatur ex proprijs rebus nostris (quæ videlicet DEI non sint) nec ad æqualitatem injuriæ Deo factæ accedat: vera tamen & propriè dicta satisfactio est: quandoquidem, accedente Dei gratia, per eam divinæ justitiæ verè & plenè satisfieri solet. c. 7. & d.

17 Neque verò pugnat cum plena & gratuita peccatorum nostrorū per Christum parta remissione; sed potius ex ea gignitur: quum hæc non modò reatum culpæ & pœnæ æternæ tollat, sed & gratiam benè operandi, h. e. merendi, & satisfaciendi nobis præstet: illa verò temporalem tantum reatum, ex condigno quidem, non tamen sine DEI gratia, per ejusmodi bona opera, quæ ut plurimū indebita sunt, expūgat. c. 12. et d.

De Indulgentijs.

IN hac appendice nihil sanè reperitur, quod bonā conscientiam probare possimus: nisi quòd in genere agnoscimus, aliquas esse veras & salutes indulgentias: nempe quas ipse DEVS nobis in Christo largitur, quasq. Verbi ministri nomine Christi promulgant, & credentibus seu pœnitentibus rite applicant: item quas Ecclesia tota solet absentis vel excommunicatis dare, cum, pœnitentiā eorum probè cognitā, ad communionem seu pacem eos recipit, & si quid Ecclesiastica multa imposuit, id humaniter ijs remittit. Nam huius generis remissiones, siue relaxationes pœnarum Canonicarum, quæ fidei desertoribus, aut alijs graviter lapsis irrogabantur, indulgentias olim appellatas fuisse, satis constat. Vnde progressu temporis aliud indulgentiarum genus enatum est, quod ad interius forum cōscientiæ, & iudicium Dei pertinere dicitur, & magnum Pontificib. questum attulit: de quo nunc potissimum laboramus. Evangelici igitur hæc sequentia Bellarmini axiomata, tãquam absurda, & partim etiam blasphema, pro se averſantur.

Errores Pontificij de hoc capite.

1 Indulgentiæ Pontificiæ sunt iusta absolutio à reatu pœnæ
tem-

temporalis, in foro pœnitentiariorum debita, extra sacramentum pœnitentiæ liberaliter data, per applicationem earum satisfactorum, qui thesauro Ecclesiæ continentur l. 1. c. 1. et d.

2 Thesaurus Ecclesiæ constat ex superfluis meritis & passionibus tum Christi, tum Mariæ virginis, & aliorum Sanctorum: quæ alijs indigentibus liberaliter applicari jure possunt, vi communionis illius, quæ inter omnia Ecclesiæ membra perpetuo viget. Ibid. c. 2. & d.

3 Quælibet afflictio Christi, siue unica sanguinis Christi gutta pro nobis effusa, non tantum sufficiens; sed & infinita satisfactio est pro peccatis totius mundi: ac proinde reliquæ omnes Christi passiones, ad procurandam nostri ab æterna morte redemptionem, superflue fuerunt. lb. c. 3. 4.

4 Apostoli, martyres, alijque Sancti plura propter Deum, & fecerunt & passi sunt, quam necesse ipsis fuerit ad peccata sua coram Deo expiandum, aut salutem æternam sibi ipsis promerendum. Ibid.

5 Licet Indulgentia sit absolutio, & nemo nisi à superiore solvi aut ligari possit: summus tamen Pontifex illam quoque adipisci potest; quatenus vel ipse seipsum indirectè, vel mediata per suum Confessarium absolvit, & c. c. 5. 6.

6 Indulgentiæ tantum liberant à pœnis canonicis, olim ab Ecclesia definitis: & tamen per eas non Ecclesiæ tantum, sed etiam DEO verè satisfit, & quidem in foro pœnitentiæ interno. Ibid. c. 7.

7 Rectè & sapienter fit, quod indulgentiæ aliàs dantur ad tempus, aliàs in perpetuum: item aliàs particulares, aliàs plenariæ: quod postremum in primis solenniter fieri solet in jubileis, quos Romani Pontifices justis de causis jam olim sapienter instituerunt. c. 9.

8 Utiles & quodammodo necessariae sunt indulgentiæ, non tantum gravibus peccatoribus, sed & ijs, qui in statu perfectionis versantur, adeoque omni hominum generi quum per eas varia perfectæ salutis impedimenta tollantur. c. 10.

9 Solus Pontifex, ut supremus Ecclesiastici thesauri dispensator, omnis generis indulgentias, & quibuscunq; vult, largiri potest: reliqui verò Episcopi duntaxat in sua quisque dioecesi, & in certo tantum genere, & quantitate, c. 11.

10 In suscipiente indulgentias duo requiruntur, status gratiæ, & præstatio operis alicujus inuncti, etiam levissimi: quo præ-

præstito statim perficitur illud vulgatum: Indulgentiæ tantū valent, quantum sonant. c. 12. 13.

11 Pontifex etiā mortuis in purgatorio laborantibus jure suo indulgentias applicare potest: sed per modum suffragij tantū sive solutionis non autē per modū juridicę absolutionis. c. 14.

12 Doctrina hæc de Indulgentijs, nec cum plenaria & gratuita peccatorum remissione, nec cum perfecta Christi satisfactione, nec cum legitimo clavium Ecclesiasticarum usu, nec cū vera fide, aut studio pietatis, &c. vllō modo pugnat: sed omnia hæc potius illustrat, & passim in Scripturis fundata, & semper hætenus in Ecclesia Christi tradita est. &c. lib. 2. per totum.

Antidotum,

Errores de pœnitentia, eiusq; partibus, præsertim de auriculari confessione, & vera coram DEI iudicio satisfactione, refutati sunt in Harm. confess. sect. 8. & 9. in Confess. Zanch. cap. 18. Item à Luthero in articulis, & de captivitat. Babylonica, & passim alibi. Vide & Calvinū lib. 3. Institut. cap. 3. & 4. Beza in Confess. cap. 7. Ursinum in explicat. catechet. Chemnitium part. 2. exam. Bulling. in decadib. part. 4. Melant. Martirem, Musculum, Aretium, &c. in locis communib. tit. de pœnitentia, &c. Sadeelem de vera peccatorum remissione, & contra Burdeg. & passim alios.

De Indulgentijs vide tum auctores modò citatos in genere, tum speciatim Luther. tom. 1. de Indulgentijs ad Leon. X. & in disp. contra Eccium, & in defensione articulorum, &c. Calvin. lib. 3. Institut. cap. 5. Bullingerum in decad. loc. cit. P. Martyr in locis commun. class. 3. cap. 9. & in comment. ad 1. Cor. 9. de operibus supererogationis, &c. in primis autem Chemnit. part. 4. Exam. ubi prolixè et doctè hunc errorem confutat. Vide etiā inter ipsos Scholasticos Durandum, qui sic tuetur Indulgentias, ut interim fundamenta huius doctrinæ subvertat.

V. PARS

V. PARS.

De 3. reliquis Sacramentis quæ est V. huius Tomi cōtroverſia generalis 3. libris expoſitas

De extrema Vnctione.

EXtra controverſiam apud Evangelicos eſt, agrotos fideles à miniſtris, vel ſenioribus Eccleſia viſitandos, & ex verbo Dei conſolandos, atque inſtruendos eſſe: quod & praxis eorum ſatis confirmat. Similiter in conſeſſo apud ipſos eſt, Apoſtolos olim in ſanandis corporalib. morbis vñtionem olei adhibuiſſe, & proinde tamdiu hanc meriti apud agrotos uſurpatam fuiſſe, quam diu ſanationum illa dona vignerunt. Sed ritum hunc ſine effectũ ſuo nunc quoque velle retinere, aut diuerſum illi ſinem atq; uſum affingere, id verò prorsus ineptum & præpoſterum eſſe ſtatuumus. Quare hæc ſubiecta dogmata inter errores merito recensent.

Errores Pontificij de hoc capite.

- 1 Vñtio hæc, quæ jamjam morituris, potiſſimũ. n. ad remiſſionem peccatorum, confertur, eſt verum & perpetuum N. T. ſacramentum, ab ipſo Chriſto inſtitutum lib. 1. c. 2 & d.
- 2 Vñtio illa ab Apoſtolis uſurpata, cujus Marcus meminit c. 6. non niſi figura quædam fuit huius extremæ vñtionis, quæ à Iacobo cap. 5. nobis commendatur c. 3.
- 3 Materia eius eſt oleum olivæ ab Epifcopo benedictum forma verò eſt in verbis ſolemnibus, quæ inter vngendum pronuntiantur. c. 7.
- 4 Effectus ejus eſt duplex, tum ſanatio corporis, ſi ad ſalutẽ ita expediat, tum abſterſio reliquiarum peccati, quæ poſt alia ſacramenta jam antea percepta remanere ſolent. c. 8.
- 5 Miniſtri ejus legitimi ſunt ſoli conſecrati ſacerdotes, h. e. rati & vñti, non autem quilibet Eccleſiæ miniſtri vel ſeniores cap. 9.
- 6 Sacerdotes hanc vñtionem, ex Apoſtolorum inſtituto, non niſi adultis jam conſeſſis & abſolutis, deq; vita planè deſperantibus adminiſtrare debent. Ibidem.

7 Ceremoniæ ejus sunt, ut recitatîs priûs litanijis alijsque precibus, vel septem, vel potiùs quinque corporis partes vngantur, quæ videlicet organa vel sedes sunt 5. sensuum, per quos omnis generis peccata committi solent. c. 10.

De Ordinatione.

IN confesso est apud Evangelicos, in ordinandis Verbi ministris adhibitam olim fuisse manuum impositionem, unâ cum precibus solennibus; & nunc quoq; utiliter adhiberi posse, si absit superstitio quemadmodum etiam passim in Ecclesijs reformatis adhibetur. Interim etiam sine hoc ritu ordinationem non minùs sanctam & legitimam fieri posse statuunt: & præterea varios abusus, qui progressu temporis in hunc ritum irrepserunt, omnino damnant: Cuiusmodi sunt ea quæ sequuntur.

Errores Pontificij de hoc loco.

- 1 Ordo seu ordinatio ministrorum, est & ipsa verum & propriè dictum N. T. sacramentum, ab ipso Christo primò omnium institutum. l. 2. c. 1. & d.
- 2 Fundamentum ejus est potestas remittendi peccata, quæ solis ministris N. T. propriè convenit, & propter quam rectè exercendam, gratia justificans ijs in ordinatione ipsa conferri solet. c. 7. & d.
- 3 Et si septem sunt diversi ministrorum ordines, et singuli seorsim vera sacramenta sunt: quia tamè ad vnum finem omnes referuntur, idcirco vnum tantum reuerà ordinis sacramentum constituunt. c. 5. & d.
- 4 Materia in hoc sacramento duplex est; tum manuum impositio, tum instrumentorum (puta libri, patinæ, baculi pastoralis, &c.) traditio: Forma verò est in verbis solennibus, quæ inter ordinandum adhibentur. c. 9.
- 5 Effectus item duplex est, tum collatio gratiæ justificantis, ad potestatem clavium rectè exercendam: tum impressio characteris, qui potestatem suprâ-dictam designat. c. 10.
- 6 Minister ejus legitimus est solus Episcopus, vel ejus vicarius, siue suffraganeus; non autem quilibet Ecclesiæ pastor aut pres-

presbyter. c. 11.

7 Ceremoniæ inter alias sunt vinctio & rasura: quæ cùm ex Apostolorum instituto adhibeantur, sine gravi culpa omitti non possunt. c. 12.

De Matrimonio.

EXtra controversiam est apud Evangelicos, matrimonium, præsertim fidelium, esse vitæ statum DEO probatum, & quandam velut imaginem arctissimæ illius cõunctionis, quæ est inter Christum & Ecclesiam. Agnoscunt etiam polygamiam propriè dictam Christianis esse illicitam: & divortia nõ nisi in casu adulterij, aut malitiosa desertionis esse permissa. Deniq; fatentur, quosdam esse cõsanguinitatis, & affinitatis gradus, in quibus coniugia iure divino prohibita sunt: item alia quædam impedimenta esse coniugiorum, vel omninò & simpliciter dirimentia, vel loquuntur, vel tantum contrahi prohibentia: quæ tum ex verbo DEI, tum ex iure gentium, & civili, facile quisvis observare possit, &c. Hæc verò, quæ sequuntur, Pontificiorum dogmata, ut planè falsa, & partim omninò Antichristiana, rejiciunt.

Errores Pontificij de hoc capite.

1 Matrimonium inter fideles contractum, est sacramentum N.T. propriè dictum: licet omnes ferè Canonistæ, & quidam etiam Scholastici reclamant. lib 3 c. 1. & d.

2 Fundamentum ejus est, tum fidelium monogamia, tum absoluta conjugij insolubilitas, quæ Christi arctissimam conjunctionem cum unica vel sola Ecclesia significat, & velut ad vivum exprimit; & propterea gratiam justificantem necessariò secum trahit c. 7. et d.

3 Materia hujus sacramenti, sunt non tam personæ contrahentes, quàm verba consensum exprimentia, quatenus determinantur ab altero conjugè: Forma, verò sunt eadem verba, quatenus determinant. c. 6.

4 Et si polygamia successiva Christianis per se licita est: tamen quia perfectio sacramenti in ea desideratur, à sacerdote benedicenda non est: licet alias hæc benedictio (contrà quàm alij Dd. sentiunt) non sit de matrimonij essentia. c. 9.

5 Conjugium infidelium, cùm non sit verum sacramentum, solui potest etiam quoad vinculum; idque etiam extra casum adulterij aut desertionis nempe si alter eorum ad fidem conversus, alteri, quantumvis volenti & cupienti, ampliùs cohabitare nolit. c. 12.

6 Conjugium fidelium ratum (sed nondum consummatum) per ingressum in religionem, i. e. vitam monasticam, etiam invito altero conjugè, prorsus dissolvitur, idque jure divino. d. 13.

7 Conjugium fidelium ratum simul et consummatum solvi quidem potest, sed duntaxat, quoad thorũ, & cohabitationem: idque varijs de causis, videl. vel ad suscipiendum monachatũ ex mutuo consensu, vel ad declinandum heresim alterius conjugis, etiam invito, &c. c. 14.

8 Idem conjugium consummatum, prorsus insolubile est, quoad vinculum, etiam si alter conjugum adulterio se polluat, aut alterum malitiosè deserat: & proinde non licet parti innocenti, quamdiu pars altera vivit, ad novas nuptias aspirare. c. 15. & d.

9 Consensus parentum, aut eorum, quorum potestati contrahentes subjacent, non est de necessitate conjugij, sed tantum de honestate c. 19. 20.

10 Inter legitimas causas matrimonium simpliciter contrahi prohibentes, & contraciũ dissolventes, rectè ponitur votum continentiae, disparitas religionis, cognatio spiritualis, & legalis, & similes aliae. c. 21. & d.

11 Pontifex Romanus in omnibus, & consanguinitatis et affinitatis gradibus, excepto primo, dispensare potest: non obstante lege divina plures gradus prohibente, Levit. 18. &c. lb. 27. et 28.

12 Conjugia olim usque ad 7. nunc autem usque ad 4. consanguinitatis gradum (juxta juris canonici supputationem) rectè ab Ecclesia prohibentur licet jus divinum pariter & civile aliter hac de re statuatur. lbid. c. 29.

13 Causæ matrimoniales (etiam quod ad gradus cognationis, divortia, impedimenta, et similes controversias attinet) ad judicium Ecclesiasticum omninò pertinent, eoque à politico magis

magistratu tractanda non sunt. c. 32.

Antidotum.

Adversus errores de extr. Unctione vide Harm. Cō. sect. 19, Conf. Zanch. c. 25. Luth. de cap. Bab. Calv. l. 4. Inst. c. 9. Beza in Conf. c. 7. Bucer. in cens. ordinat. Angl. Chemnit. part. 2. Exam. Melanth. Martyr. Muscul. Aret. &c. in locis cit. de extrema Unctione, aut de visitatione aegrotorum &c.

De Ordinatione ministrorū vide Har. conf. sect. 11. Luth. Calv. Chemnit. locis cit. Melanth. Martyr. Muscul. Aret. &c. in locis cit. de ministris Ecclesie. de q. manuum impositione &c. Vide & Luth. tom. 2. de instituend. Ecclesie ministris ad Senatum Pragens. item Bucer. de legit. ordinatione reducenda, & de regno Christi lib. 14. & 2.

De Matrimonio, Divortio, Polygamia, &c. vide Har. conf. sect. 18. Erasmus in annotat. ad 1 Cor. 7 &c. Luth. Calv. Chemnit. locis citat. Melanth. & Aretium in Examine ordinandorum item eosdem, vii & Martyr. Muscul. &c. in loc. comm. tit. de Matrimonio, seu coniugio, &c. Vide etiam Zanch. de operib. Dei par. 3. l. 4. c. 1. 2. 3. ubi prolixè hac materia tractatur item Bez. in de Polygamia. de q. repudius et diuortis; et Brent. de casib. matrimonii & in primis Bucerum lib. 2. de regno Christi. c. 15. et seqq. usq. ad 48.

Ex Tomo IV.

PARS I.

De statu hominis ante lapsum quæ est prima huius Tomi controversia, unico libro contenta.

M VLT A tradit hoc lib. Bellarminus, quæ sit rem ipsam, omissa logomachia, species, facile
D ab

ab omnib. Evangelicis admittuntur; videl: quæ passim cō-
tra Pelagianos, de triplici hominis felicitate in Paradiso,
differit, nempe anima, corporis, et loci siue habitaculi: h. e.
quæ tum de originali eius iustitia, tum de eiusdem immor-
talitate (quæ utraq; supernaturalis in ipso fuerit) denique
quæ de veritate terrestris Paradisi, et arborum 2. me-
morabilium, quæ ibidem fuisse dicuntur; item Cherubino-
rum siue angelorum, qui postea illis collocati fuerunt, &c.
adversus eos disputat, qui totam historiam illam in allego-
rias transformant, &c. Interim non desunt alia quadam,
et si nō adeo magni momenti, errata quæ minime approba-
re possumus v. gr. hæc quæ sequuntur.

Errores Pontific. de hoc capite.

- 1 Imago DEI, ad quam homo conditus esse dicitur, prorsus
est homini naturalis, siue essentialis: similitudo autem accide-
ntaria tantum & supernaturalis: licet hæc duo in Scripturis i-
dem prorsus esse videantur. c. 2.
- 2 Originalis iustitia, quæ nomine similitudinis intelligitur,
in primo homine adeo perfecta fuit, ut is non habuerit opus
speciali DEI gratia, ad constanter benè agendum, aut pecca-
ta perpetuò vitandum. c. 3. 4.
- 3 Iustitia hæc adeo non potest dici homini fuisse naturalis,
ut etiam contrarium eius (videlicet rebellio carnis adversus
spiritum ab ipsa natura, prout in se purè spectatur, dependeat
c. 5. 6. 7.
- 4 Adamus nisi peccasset, vnà cum suis omnibus posteris nū-
quam mori potuisset: nec tamen immortalitas vllō modo ei
naturalis fuisse dici potest: sed merè accidentaria & superna-
turalis. c. 8. 9.
- 5 Locus Paradisi terrestris vbinam terrarum fuerit, aut etiā
nunc sit, à nemine mortalium sciri potest & nominatim falsum
est, in illa parte Syriæ fuisse, in qua, testibus historicis, Euphra-
tes etiam nunc fluit. cap. 12. 13.
- 6 Idem Paradisus verè adhuc superest talis, qualis olim fuit:
quippe in quo Enoch & Elias corporaliter etiam nunc degant:
ut tempore Antichristi inde in orbem terrarū prodeant, c. 14.

7. Arbor

7. Ardor vitæ vel semel tantum gustata, perfectam immortalitatem hominibus afferre poterat; atque inde nomen hoc adeptæ fuit. c. 1. & 19.

Antidotum.

De hac materia vide *Harm. confess. sect. 3. Confess. Zanchi c. 5. Commentar. Lutheri, Calvini, Musculi, &c. in Genes. ad c. 1. & 2 & 3. item Protostisiam Iunior. Calvin. lib. 1. Inst. c. 15. Melanth. Martyr. Muscul. Are- tium, &c. in locis communib. tit. de Creatione hominis, deq. imagine DEI: item Vrsin. vol. 1. tractat. theolog. et in explicat. catechet. In primis verò Zanch. de operibus, DEI, part. 3. lib. 1. & 2. & 3. totis, ubi prolixè de his rebus disserit. Vide et Vadianum in *Geograph. et Beroald. in Chronico de Paradiso, &c.**

II. PARS.

De amissione gratiæ, seu statu peccati & miseriæ quæ h. est huius Tomi controversia, 6 lib. exposita.

MULTA etiam in his libris à Bellarmino disputantur, quæ apud Evangelicos minimè controversiæ sunt nempe quæ lib. 1. generatim de peccati natura et distinctione: item quæ lib. 2. de prima peccati causa sic differuntur, ut DEUM peccati auctorem non esse, ostendatur (licet ibidem contraria blasphemia, persusam calumniam, nostris hominibus imputetur) præterea quæ lib. 3. de circumstantiis quibusdā primi peccati in Paradiso commissi: deniq. quæ lib. 4. 5. 6. pro existentia, & veraratione, itemq. vera pœna. peccati originalis adversus Pelagianos, Flacianos, et similes alios ita traduntur, ut facile ad commodum sensum trahi possint. Et si enim non omnes Evangelici æquè prudenter & accuratè de his questionibus differere solent; omnes tamen (exceptis iis, qui Flaciū sequuntur, quorum pauci aut nulli iā super sunt) in

*hic et similibus capitibus consentiunt: peccatum vō à Deo
sed à libero hominis arbitrio, et Diaboli suggestionē pende-
re, et tamen etiam DEI providentiam, seu voluntatem
aliquam, non modò permittentem, sed etiam ordinantem
ac dirigentem, hic intervenire; item peccata minimè pa-
ria esse, prout erat opinio Stoicorum, sed multis modis &
gradibus inter se differre; ad hoc peccatum originis in om-
nibus naturalibus Adam posteris verè herere, nec tamē
ad substantiam hominis quidquam pertinere: deniq. hoc
peccatum omninò perniciosum esse, ac generalem planè re-
atum, & calamitatem multiplicem secum trahere, &c.
Interim hac seqq. Bellarmini placita, nostri homines in
errores et haereses meruō numerare solent.*

Errores Pontifici de Peccato in genere.

1. Distinctio peccati in mortale, & veniale, non ex distincti-
one hominum peccantium, qualiscunque tandem ea sit: sed ex
ipsa peccatorū natura simpliciter aestimanda est: quippe quo-
rum multa sunt adeò parua & levia, vt per se reatum mortis
æternæ non attrahant lib. 1. c. 3. & d.
2. Peccata etiam grauissima, & conscientiam planè vastant
ia, cum vera fide in Christum, benè consistere possunt: eoq.que
peccata fidelium venialia dici non possunt. Ibid. c. 7. 8.
3. Venialia peccata non sunt propriè contra legem aut cha-
ritatem Dei, nec perfectè simpliciterque peccata sunt, sed tã-
tū charitatis actum & feruorem nonnihil impediunt: & pro-
indenequidem admodū multiplicata, damnare nos possunt
c. 11. & d.
4. DEVM peccati auctorem primum, imò vnicū consti-
tuunt, qui peccata ab eo non tantū præsciri, aut oculos per-
mittere sed certo consilio & decreto dirigi, et ad bonum finem
ordinari, item ad pœnam quandoque immitti, &c. qui denique
omnes impiorum actiones efficaciter à DEO gubernari docēs
lib. 2. c. 2. & d.
5. Quoties DEVS in Scriptura dicitur homines indurare,
excæcare,

excitare, in reprobam mentem tradere, infatuare, eorūque operā ad exequendū iustissima iræ suæ judicia abuti, &c. totus inefficax quædam ipsius permissio, aut nuda desertio significatur. nulla autem vera DEI operatio siue efficax actio, vel interna, hic intervenire docetur. Ibid. c. 11. & d.

6 DEVS certo consilio permisit primos homines à Diabolo tentari. eique tentationi prorsus illos succubituros, & certò tandem peccaturos euidenter præsciebat; nempe ut sic potè-
tiam, iustitiam, & bonitatem suam illustrius patefaceret, &c. Et tamen falsum est, lapsum illorum aliquatenus à DEO de-
ceretum, aut aliquo Dei consilio definitum ac præordinatum
fuisse. lib. 3. c. 2 & d. Confer. lib. 2. c. 17.

Errores de Peccato originis.

7 Peccatum originale, quod ex Adamo in omnes homines naturaliter propagatur, est veri nominis, seu propriè dictum peccatum non tamen est factum, aut dictum, aut concupitum aliquod voluntarium, prout peccatum propriè dictum defini-
ri debet lib. 4. c. 3. & d. Confer supra lib. 1. c. 1. & d.

8 Non modò certum, sed & necessariò tanquam dogma ca-
tholicum, credendum est, animas humanas non oriri ex tra-
duce; sed immediatè à Deo ex nihilo creari, & sic corporibus
humanis infundi, &c. Ibid. c. 11.

9 Virgo, Maria absque peccato originali conceptra est; nec
peccatum vllum actuale vnquam verè admisit: et tamen opus
habuit remissione peccatorum, videlicet non in quæ incidit,
sed in quæ incidisset, nisi à Christi gratia præuenta fuisset c.
15. 16.

10 Concupiscentia praua: quæ præsertim post Baptismum
remanet, nec ad peccatum originis quidquam pertinet, nec
vllò modo peccatum aut est, aut propriè appellari potest. lib.
3. c. 5. & d.

11 Peccatum inhabitans, de quo Rom. 7. agitur, non nisi
tropicè ab Apostolo peccatum dicitur; quia videlicet fomes &
pœna, h. e. causa et effectus est peccati. c. 10.

12 Quoniam peccati originalis præcipua pœna est mors æ-
terna, eaque non nisi per sacramenta tolli potest; sequitur, om-
nes parvulos non baptizatos pœnam illam necessariò subire:
non tamen nisi micissimum dolorem animi, præter pœnam
damni seuture, &c. lib. 6. c. 2 & d.

13 Omnes huius vitæ morbi, dolores, & calamitates, sunt veræ & propriæ peccati pœnæ: et tamē multæ ex ijs sunt, quæ necessariò ex principijs naturæ fluunt, &c. Ibid. c. 8. & d.

Antidotum.

Contra superiores errores, tum de peccato in genere, tum in specie de peccato originis, vide Harm. conf. sect. 3. & 4, Conf. Zanch c. 6. & 7. et de nat. Deil. 5c. 1. & l. 3. Miscel. c. 1 & d. item Chemnit. part. 1. exam. de peccato originis Calv. l. 2. Inst. c. 18. & l. 2. c. 1. & d. Beza in C. c. 3. et par. 1. in quest. et resp. Ursinum in explicat. catechet. et vol. 1. tract. theol. item locos communes Melāth, Martyris, Musc. Aretij, &c. sit. de peccato, item de providentia Dei. Vide etiam Zuvingl. de peccato originis ad Urb. Rheg. et pro illo apologiam Rod. Gualteri, &c. item Bulling. in decad. part. 3. Sohmium tom. 2. de peccato in genere eiusq. causa, et de peccato originis: Sadeelem contra Burdeg. Viët. Strigel. contra Flacium, et passim alios. Nominatim verd contra calumniam de peccati auctore Deo, vide loca ab ipso Bellarmino citata ex Zuvinglio, Bucero, Calvino, Martyre, Beza, &c. Et, ut rectius intelligas phrasas quasdam illorum duriusculas, confer disputationem Fran. Junij de peccato Adami, item Franc. Gomari conciliat doctrina de Providentia, &c.

III. PARS.

De gratia Dei, & libero hominis arbitrio: quæ est
III. Tomi controuersia generalis siue huius
tertia prima principalis, 6. item libris exposita.

EXT R A controuersiam apud nostros sunt, quæ Bellarminus hic lib. 1. de natura, & varietate gratiæ diuinæ generatim differit: item quæ lib. 2. de sufficiēte auxilio, quod cōmuniter omnibus, suo loco & tēpore præstari

præstari solet: deq; principali causa, et ratione divina prædestinationis, contra Pelagianam meritorum nostrorum prævisionem, in mediū affert: Præterea qualib. 3. de quibusdam conditionib. et proprietatib. liberi arbitrii philosophico more et ratione differit: deniq; qualib. 4. 5. 6. pro naturali arbitrii libertate, contra Stoicam et Manichæam necessitatem: et vicissim pro efficacia, proq; necessitate gratiæ diuinæ (præsertim in operibus salutariib.) adversus supra dictos Pelagianos in medium adducit. Sunt tamen alia eiusdem nec pauca, nec minimi momenti axiomata, in quib. vel ipse sibi contradicit, vel alioqui non leniter cum verbo Dei, aut recta ratione pugnant: quæ iam ex ordine subiiciuntur.

Errores de Gratia & Prædestinatione DEI.

1. Gratia DEI, maximè propriè accepta, non modò supernaturalis est atque indebita, sed etiam indignis & peccatoribus tantum contingit. Et tamen rectè quædam gratia subsequens & cooperans dicitur; quæ tantum conuersis & iustificatis, seu filiis DEI iam reipsa sanctificatis, contingit. lib. 1. c. 1. & 2.
2. Gratia gratum faciens seu iustificans, non est propriè favor, seu benevolentia & misericordia DEI: sed habitualis diuina qualitas, siue sanctitas quædam nobis inhærens. cuius vi & respectu nos à DEO diligimur. Ibid c. 3. & d.
3. Eadem gratia reipsa nihil differt à passiuæ DEI charitate, videlicet qua nos DEVM diligimus: non autem est charitas DEI actiua, qua videlicet ipse nos diligit. c. 6. & d.
4. Gratia efficax, quatenus est talis, non pendet ab assensu, & cooperatione nostra; sed à secreta DEI persuasionē, & cōmoda attractione: et tamen nihil operatur in nobis sine nobis, h. e. sine cooperatione nostra c. 12. & d.
5. Etsi DEVS gratiam suam ex merito beneplacito liberè & inæqualiter hominibus largitur, & iustè etiam sufficiens speciale auxilium omnibus denegare posset: nemo tamen hac gratia destitutus, verè peccare, aut, aut coram DEO peccati reus esse posset. lib. 2. c. 2. & d.

¶ In ordine diuinæ prædestinationis, præscientia prior est decreto; et in illa potius, quam in hoc, ratio atque essentia prædestinationis consistit: nec tamen vlla eiusdem ratio aut causa in nobis reperiri potest. Ibid. c. 9. & d.

7 DEVS non tantum ad gratiam, sed etiam ad gloriam æternam, liberaliter & planè gratis electos suos prædestinavit: & tamen neminem elegit ad gloriam, nisi ex præuisione bonorum operum, &c. c. 14. 15.

Errores de Libero hominis arbitrio.

8 Liberum arbitrium non tantum à coactione, sed ab omni etiam alia necessitate planè liberum esse oportet: et tamen ab ultimo iudicio practicæ rationis necessariò determinatur lib. 3. c. 5. & d.

9 Idem liberum arbitrium est potentia simpliciter & absolute actiua, nullo autem modo passiuæ: et tamen non modò à prædicto iudicio practico, sed etiam à DEI gratia, item varijs obiectis, passionibus & tentationibus, variè mouetur atque afficitur Ibid. c. 10. 11.

10 Idem arbitrium non tantum ad futura, sed etiam ad præsentia liberum est licet hæc omninò necessaria sint, & sub cōsultationem non magis quàm præterita, cadere possint c. 13.

11 Liberum arbitrium non sine cōtradictione eidem homini tribui & adimi, nec sine insigni temeritate servum dici potest, quomocunque etiam phrasis explicetur lib. 4. c. 5 & 6

12 Ad omnes actiones naturales ac ciuiles abundè sufficit generale DEI auxilium, quo creaturæ omnes aguntur ac mouentur: et tamen multæ earum sine speciali gratia, seu voluntatis inclinatione præstari non possunt. c. 4 & 11.

13 Præscientia DEI, licet omnino infallibilis sit, et decretum voluntatis æternum atque absolutum præsupponat: tamè nec per se, nec respectu hujus præsuppositi decreti, cum libero hominis arbitrio suprâ definito reuera pugnat &c. c. 13. & d.

14 Etsi res incomprehensibilis est, quomodo Deus futura cōtingentia, h. e. liberas actiones nostras, certò prænoscat: & præterea voluntas nostra adeò libera est, ut positis omnib. ad agendum requisitis, adhuc per naturam indifferens sit: tamen in hac sola tanquam vera & propria causa, Deus actiones nostras, tum bonas tum malas, certò & infallibiliter prævidet. c. 15.

15 Ad cognoscendam veritatem moralem, cum suis omnibus circumstantiis (quænam videlicet à DEO nobis præcepta, & quomodo ritè implenda sint) non requiritur aliquod speciale DEI auxilium, sed generalis motio illa supra-dicta planè sufficit. lib. 5. c. 2 & d.

16 Homines nondū renati solis naturæ viribus, absque speciali DEI auxilio, bonum morale ita perficere possunt, ut in eo nullum omninò peccatum admittant: modò nulla grauiore temptatione urgeantur. Ex quo etiam efficitur, totam DEI legem, absque auxilio gratiæ, quoad substantiam actionis, ab hominibus rectè seruari posse Ibid c. 9. & d.

17 Nisi hominis arbitrium hoc modo liberum sit in actionibus moralibus: nec virtuti, nec vitio, nec præmijs, nec pœnis, nec consilijs, nec hortationibus; nec promissis, nec præceptis, &c. locus vilius relinquetur. c. 14. & d.

18 Etsi in actionibus spiritualibus. (puta, vera fide, salutari conversione, & sincero cultu Dei, &c.) nihil omnino potest hominis arbitrium absque speciali gratia Dei: tamen illud passivè vnquam se habere, malè & temerè asseritur. lib. 6. c. 2. & d. l. c. 9. & d.

19 Quoties synergij vel cooperarij Dei in sacris literis vocamur, aut in operibus pietatis à Deo iuvare dicimur, aut facultas Deo non obtemperandi nobis tribuitur &c. toties facultas arbitrij nostri, quam videlicet ex se & natura sua, non autem ex Dei gratia habeat, in hoc operum genere asseritur. Ibid. c. 10. & d.

20 Si nulla in hoc actionum genere esset propria nostri arbitrij, nondum etiam sanati, facultas nec peccarent, qui hæc opera negligunt, nec qui faciunt, laude & præmio digni essent: frustra que essent præcepta, concilia, exempla, & hortamenta omnia, huc spectantia, &c. c. 12. & d.

21 Licet homo nondum renatus non nisi remotam potentiam ad opera pietatis à natura habeat, et proinde ante gratiæ excitantis adventum, nihil omninò in his operibus ex seipso efficere possit: tamen & conversio ad DEVM semper est in potestate arbitrij nostri. nec ipsa etiam prima, id est, excitans gratia, sine actione ac præparatione nostra nobis datur &c. Ibid. c. 15.

Antidotum.

De hac materia gratia divina et liberi arbitrij nostri, vide Harm. confess. sect. 4. et 5, & 8. Confess. Zanchij

6.3. et 8. et de Nat. Dei lib. 1. c. 2. & 3 et l. 3. *Miscell.* c. 2
 & ubi de Predestinat & c. item Lutherum de seruo ar-
 bitrio cum notis D. Kimendoncy. Chemnit. part. 1. exami-
 nis. Calvin. lib. 2. Institut. c. 3. & d. & l. 3. c. 21. & d. in An-
 tidoto conc. Trident. & contra Pighium de Predestinat.
 & libero arbitrio: Beza in Conf. c. 3 & 4 & 7 & par. 1.
 quest. & respons. Vide etiam locos communes Melanthe
 Martyris, Musculi, Aretii, & c. ut de libero hominis arbi-
 trio, deq. gratia & predestinatione DEI & c. item Vrsini.
 in explicat. catechet. et volum. 1. tractat. theol. Solussum.
 tom. 2. de libero arbitrio, et predestinatione Bulling. in de-
 cadib. Bucerum in colloquio Ratisbonensi, et in disput. con-
 tra Iungum & c. item Fr. Iunium de natura & gratia cō-
 tra Puccinum: Sadeclē contra Burdegalens. & passim alios.

IV, PARS.

De iustificatione hominis coram DEO, deque Fide
 & bonis operibus, quæ est I V huius Tomi
 controversia. 5. libris pertractata.

EXTR A controversiam apud nostros habentur, quæ
 pro vera necessitate bonorum operum, viraq. libertate
 Christiana, & vera differentia V & N. T. contra An-
 tinomos, et similes alios à Bellarmino lib. 4. differuntur: itē
 quæ de liberali mercede seu remuneratione pietatis nostra-
 rum in hoc, tum in futuro seculo nobis à DEO promissa,
 lib. 5. passim traduntur: imò et illa (sicōmode explicētur)
 quæ lib. 1. & 2 & 3. contra solius fidei, id est, eius quæ solita-
 ria, et re ipsa à bonis operibus seiuncta est, iustificationem;
 deq. necessitate, veritate, mutabilitate, et inæqualitate iu-
 stitiæ inherenti, in medium adducuntur. Et si enim Evā-
 gelicorum quidam (præsertim circa initia horum certa-
 minum)

minum) quosdam huius loci quaestiones, maximè quæ sũt de forma iustificationis, non satis commodè explicarunt. & nunc quoq; de iustitia Christi imputatione, deq; certitudine finalis perseverantia, etc. nonnulla inter quosdam controversia viget: omnes tamen in eo consentiunt: iustificari nos coram DEO gratis, absq; meritis nostrorum operum; per solam quidem, sed tamen, vivam et veram fidem in Christum: quæ videlicet misericordiam DEI, in Christo nobis peccato condonantem, ita apprehendat, ut simul etiã per charitatem efficax sit, h. e. bona opera, tanquam necessarios fructus, ex sese pariat, &c. Vnde reliqua illa, quæ de necessitate, veritate, inaequalitate, item efficacitate, seu premio, et remuneratione bonorum operum iam diximus, sua sponte consequuntur. Interim itidem Evangelici multa et gravis Pontificiorum errata, seu falsa dogmata in hoc argumento quod late admodum patet, iustissime damnant: cuiusmodi sũt hæc sequentia

Erroris Pontificii de Iustificatione &c.

- 1 Fides iustificans, neque est fiducia in DEO per Christum collocata; neque vera aliqua rerum divinarum notitia, sed simplex seu merus verbi divini assensus, non in corde, sed in solo hominis intellectu hærens. lib. 1. c. 4. & d.
- 2 Proprium fidei iustificantis (quæ talis) obiectum, est totũ Dei verbum, siue quælibet DEI revelatio: non autem promissio gratiæ, in Evangelio nobis potissimũ patefactæ, Ibid, c. 8 & d.
- 3 Non sola in Christum fide iustificamur coram DEO; sed & alijs virtutibus seu actionibus pijs, videlicet quatenus per eas ad iustificationem præparamur, imò iustitiam apud DEVM ex congruo meremur Ibid. c. 12. & d.
- 4 Vera et iustificans fides reipsa separari potest à charitate alijsque virtutibus Christianis; imò cum omnis generis peccatis & flagitijs benè consistere potest. c. 15. & 19.

3 Cum

5 Cum S. literæ docent, nos iustificari fide absque operibus legis; aut iustitiam nobis imputari absque operibus & tum vel ceremonialia duntaxat, non autem moralia vel potius antecedentia tantum opera, h. e. quæ vi naturæ, seu liberi arbitrij, citra DEI gratiam facimus, non autem sequentia, intelligenda sunt c. 16.

6 Cum fide iustificari dicimur, id absolutè de ipsa fidei dignitate & merito, cuius vi ipsa nos ad iustitiam præparat, adeoque etiam iustificat; non autem relatiuè de gratia DEI, quam fides in Christo apprehendat, & sibi applicet intelligendū est c. 17

7 Fides non modò radix & initium justificationis est, sed etiam pars causæ formalis: h. e. iustitiam illam, qua coram DEO nitimur, verè et per se, saltem ex parte, continet ac constituit. c. 18.

8 Gratuita nostri iustificatio, quæ sæpius in S. literis prædicatur, non excludit, sed potius requirit merita nostra de congruo: quibus videlicet ad iustitiam impetrandam nos ipsi disponamus. c. 21.

9 Et si veteres Ecclesiæ Dd. sæpè phrasin illam usurpant, hominem sola fide coram DEO iustificari: tamen nunc usurpanda non est, sed hæretica potius censenda, quæ videlicet diverso sensu ab Evangelicis vigetur. c. 25.

10 Formalis iustitia nostra, est sanctitas quædam diuina, nobis habitualiter inhærens sed forma justificationis nostræ est interior animi nostri renouatio, siue infusio iustitiæ: per modum habitus, seu qualitatis cuiusdam in nobis residentis. lib. 2. c. 2. & d.

11 Iustificatio nostra, quoad causam formalem, non constat sola remissione peccatorum: neque iustitiæ Christi, h. e. per Christum nobis partiæ imputatione adeoque imputata iustitia inanis quædam opinio est. lib. 2. c. 6, 7.

12 Iustificatio nostra, in sacris literis non significat iudiciale nostrum absolutionem à peccatis, aut reconciliationem cum DEO: sed partim ipsam totalem peccati extinctionem, tanquam priuationem charitatis, & iustitiæ infusionem, tanquam habitum. c. 9. & d.

13 Nemo in hac vita de propria iustitia, seu remissione peccatorum suorum certius esse potest, certitudine fidei: sed morale tantum, seu conjecturale de ea persuasionem fideles habere possunt, quæ perpetuam dubitationem minimè tollit lib. 3. c. 2. & d.

14 Huius autem rei causa est, quod nemo certus esse potest de vera sua fide ac poenitentia, &c. an scilicet verè in Christum credat, verèque ad DEVM conversus sit, an denique conditiones in iustificatis seu filiis Dei omninò requisitas habeat &c. l. bid. c. 8. & d.

15 Testimonium Spiritus S. & bonæ nostræ erga Deum conscientia, non nisi infirmam & coniecturalem: adeoque fallacè iustitiæ certitudinem in cordibus nostris gignere potest. c. 9. & d.

16 Non vera in Deum fiducia, sed superba præsumptio est, non modò de præsentè gratia, sed etiam de prædestinatione siue electione, deque perieverantia finali sua certum esse vellet. c. 12. & d.

17 Vera fides & iustitia, non modò non est electorum propria; sed etiam semel verè habita, propria & finaliter amitti & solet & potest. c. 14. & d.

18 Non sunt omnes iusti inter se pares, respectu formalis iustitiæ, seu gratuitæ justificationis coram DEO, etiam maximè generatim acceptæ: sed alij magis, alij minùs iusti sunt c. 16.

19 Evangelici reuera negant, bona opera ad salutem esse necessaria, saltem necessitate efficiente: quatenus non modò perfectionem & meritum illorum negant, sed & differentiam V. & N. T. item libertatem Christianam perperam explicant, &c. lib. 4 c. 1. & d.

20 Opera iustificatorum non modò verè & propriè iusta, Deoque grata sunt; sed etiam adeò perfectà, nullique peccatis inquinata, ut ipsi iusti legem DEI perfectè per hæc implere, seu iudicio DEI exactè respondere censendi sint. c. 10 & d.

21 Eadem opera vim habent nos coram DEO iustificandi; non quidem prima sed secunda iustificatione: h. e. augmentum gratiæ & iustitiæ inherētis apud Deum promerendi. c. 18. 19.

22 Bona opera iustorum non modò augmentum diuinæ gratiæ, sed etiam salutem seu vitam æternam apud Deum promerentur, idque propriè loquendo, iuxta rationem vetæ æqualitatis, & tenorem iustitiæ diuinæ lib. 5. c. 1. & d.

23 Et licitum & utile nobis est, non modò bona opera facere, intuitu mercedis æternæ (videlicet tanquam per illa promerendæ) sed et fiduciam salutis aliquatenus in meritis operum nostrorum collocare. c. 7. & d.

24 Opera iustorum meritoria sunt vitæ æternæ, non tantum ratione

ratione pacti seu promissionis divine, sed etiā respectu suę ip-
 forum dignitatis, seu proprię virtutis: quippe quę per se dig-
 na sint tanto premio, et exactam cum eo proportionem ha-
 beant. c. 16. & d.

25 Iustificatio prima, item reparatio post novum lapsum, &
 denique finalis perseverantia; non quidem sub meritum con-
 digni, sed tamen sub meritum congrui cadunt: h. e. possunt &
 solent hęc DEI dona, non quidem ex rigore iustitię, & pro-
 pria nostrorum operum dignitate acquiri & comparari (vt iu-
 stificatio secunda, & salus æterna) sed tamen vera quadam vi,
 seu pretio et merito nostrorum operum ac dispositionum à
 DEO impetrari. c. 21. 22.

Antidotum.

*Contra hos sanè noxios errores vide Har. confess. sect. 5
 & 7. et 9. Confess. Zanchii c. 17. & 19. & 20. & 21. Itē
 lib. 2. & 3. Miscell. passim. Vide etiam Chemnit. part. 1. ex-
 am. Calv. lib. 2. Instit. c. 10. & 11. & lib. 3. c. 2. It. c. 11. & d.
 vsq. ad 20. Item in Antidoto Concil. Trident. & contra
 Interim, & contra Pighium, & c. Bulling. in dec. ad. Me-
 lanch. Martyrem, Musculum, Aretium, & c. in locis
 communib. sit. de fide, bonis operib. iustificatione, libertate
 Christiana, differentia U. & N. T. & c. Itē vide Luthe-
 rum in comment. epist. ad Galatas: & in disputationib. cō-
 tra Antinomos, & de libertate Christiana, tom. 1. Buc. in
 colloquio Ratisbonensi. & in disput. contra Iungum, & c.
 Itē Beza in Conf. c. 3. & 7. et in Apologia pro gratui-
 ta iustificatione. Sadolem contra Burdegalem et in me-
 ditation. super Psal. 32. Borthaum in commentar. ad c. 15.
 Genes. Sahnium tom. 2. ad tit. de Iustificatione. Ursinū
 in explicat. catechet. Olesian. de fœdere Dei. Piscatorem
 in disputat. de iustificatione, et passim alios.*

V. PARS,

*De bonis operibus in specie. quę est V. huius To-
 mi controversia generalis, siue tertia principa-
 lis 3 libris comprehensa.*

Exe

EXtra controversiam est apud nostros, precationem ex
vera fide profectam, esse opus DEO per quam gratiā,
& habere vim multa & magna DEI beneficia, tū nobis,
tū aliis impetrandi; eoque summopere vobis cōmendatā esse con-
portere. item, orationem Dominicam pro absoluto crimi-
nū precum compensatio & exemplari habendam esse. Præterea
ad cecitatem nostram excitandum utile esse, certas pre-
candi horas unumquemque sibi constitutas habere. Deni-
que in cantu Ecclesiastico et aliis eiuſmodi rebus multa
esse per se adiaphora, & Ecclesiarum libertati permittenda
&c. Similiter in confesso est, ieiunia non modo priuatum, sed
& publicè nonnunquam celebranda esse, quoties videlicet
aliqua necessitas, aut iusta ratio persuaſerit: & horum si
legitimè seruentur, vsum esse multiplicem, tum ad carnē
subigendum, tum ad vigorem spiritus in precibus, & san-
ctis meditationibus excitandum. &c. e Posſremū & elee-
mosynas, si de rebus nostris legitimè parſis, ad DEI glori-
am, & proximorum solatium, ex vera fide eas largiamur,
opera vera charitatis esse; & suam apud DEUM mer-
cedem seu premium (vix & alia Christianæ pietatis opera)
in cælo repositum habere, eoque vnicè commendatas nobis
esse oportere, agnoscimus Et communionem tonorum, qua-
lem fanatici vigere solent, ipsi quoque improbamus, &c. Ine-
tere a tamen non pauci, nec leues Pontificiorum de his ope-
ribus errores, à nostris hominib. merito semper reprehenſi
fuerunt, quos Bellarminus his libris passim inculcat; nem-
pe qui hic ex ordine sequuntur.

Errores de Oratione.

¶ Inter alios fructus siue effectus precationis, sunt etiam vera
corā

Icoram DEO satisfactio & meritum: quum illa non tantum valeat ad impetrandum omnis generis beneficia, quæ à DEO petimus, &c. sed etiam ad satisfaciendum, tum pro nostris, tum pro aliorum delictis; itemque ad promerendū nobis Dei gratiam, et salutem æternam. lib. 1. c. 3.

2 Non modò certum, verum etiam omninò credendum est, in oratione dominica esse non 6. sed 7. verè distinctas petitiones: item clausulam illam: *Quia tuum est regnum*, &c. esse irreptitiam, nec ad textū Evangelicū pertinere. ib. c. 5. & 6.

3 In quinta petitione, Remitte nobis debita nostra, &c. nec petimus, nec promittimus omnimodam peccatorum remissionem; sed eam tantum, sine qua peccator aut debitor in summum exitium necessariò incideret. ibid. c. 6.

4 Ad impetrandum ea, quæ petimus, non semper opus est charitate viæ (vt loquuntur) quæ videlicet ad merendum requiritur: imò nec charitate absolutè accepta: quum & beati in cælo degentes, sine illa semper; & iniusti seu peccatores, sine ista quandoque petitiones suas à DEO impetrent. c. 9.

5 Horæ canonicæ (quarum maiores partes sunt hymni nocturni, laudes matutinæ, prima, tertia, sexta, nona, vespere & completorium) vtiliter & sapienter ab Ecclesiæ præsulib. & quidem exemplo Sanctorum V. & N. T. institutæ sunt. c. 10. & d.

6 Eadem horæ canonicæ licet ad publicum Domini cultum institutæ sint, tamen rectè lingua peregrina, à solis clericis & monachis recitantur: quib. etiā propterea rectè meritū quoddam tribuitur, &c. c. 12. & d.

7 Tituli illi, qui virgini Mariæ tribuuntur in Antiphona, Salve Regina, &c. omnes veri, sancti & legitimi sunt: vbi videlicet vocatur regina cæli, mater misericordiæ, vita, dulcedo, & spes nostra, &c. c. 15.

8 Cantus Ecclesiasticus (vt nunc in Ecclesia Romana vsitatus est) videlicet Latinus ille Gregorianus, ac præsertim variè figuratus, &c. vnà cum organis, tubis, & alijs instrumentis musicis, rectè & vtiliter in Ecclesia Christi exercetur, nec vilo modo mutari debet. c. 16. 17.

Errores de ieiunio.

1 Ad verum ecclesiasticum ieiunium (quod videlicet spirituali, morali & naturali ieiunio opponitur) abundè sufficit

si à prandio tantum abstinence, et cœna circa meridiem sumatur, additâ etiam quadam cœnulâ, sub collatione seu ipsam noctem. lib. 2. c. 2.

2 Delectus ciborum ad prædictum jejunium ritè servandum omninò necessarius est; & nominatim abstinentia à carnibus ovibus, & lacticiis: non quòd illi cibi per se immundi sint; sed quòd magis quàm alij corpus nutrant, seu carnem saginent, &c. c. 4. et 5.

3 Jejunia in N etiam T. non modò diviniùs, in genere saltè præcepta sunt; sed etiam ad certos dies, et certos jejunandi modos per Ecclesiam: estè alligantur: quæ lex Ecclesiæ generatim omnes fideles in conscientia obligat. c. 6. et d.

4 Ecclesia Romana, in observando ciborum delectu, nihil commune habet cum Tatianis, Montanis, Encratitis, & alijs veterib; hæreticis: licet id Tertullianus, et alij Patres non obscure docere videantur. c. 9.

5 Fructus sive effectus immediatus jejuniij est, nò modò carnem subigere seu mortificare, & vim spiritus ad precandum et cœlestia meditandum excitare, &c. sed et pro peccatis tum nostris tum alienis satisfacere, DEVM placare, & præmium cœlestis promereri, idque ex opere non operato, sed operantibus. c. 11. et d.

6 Jejunium quadragesimæ ab Apostolis institutum, & universæ Ecclesiæ perpetuò observandum, ab iisdem traditum est: non obstante maxima ejus varietate, quæ apud veteres fuit, & contrario quorundam veterum Patrum et Historicorum testimonio. c. 14. 15.

7 Ratio hujus jejuniij inter alias est, tum ut jejunium Christi imitemur, nosque ad meditandû ejus mortem, & resurrectionem præparemus: tum ut decimas totius anni, adeoque totius vitæ nostræ per hanc abstinentiam Deo consecremus. c. 16.

8 Eadem lege Apostolica, et similiteriam de causa, sancitum est jejunium feriæ quartæ, & sextæ: licet prius illud jam servetur feria septima, qua olim jejunare non licebat. c. 17. 18.

9 Sic triduanum jejunium quatuor temporum, quibus olim solennes ministrorum ordinationes fiebant, ab Apostolis haud dubiè, & quidem exemplo Ecclesiæ V. T. institutum est: eoque similiter, ut alia illa, præcisè à nobis est observandum. c. 19.

10 Denique jejunia Adventus, Rogationum, Vigiliarum, &

Stationum, licet ab Apostolis instituta non sint: tamen quia
& ipsa singulare mysterium suum habent, recte ab Ecclesia,
& quidem cum opinione cultus, & meriti, observantur. cap. 20.
& d.

Errores de Eleemosyna.

- 1 Eleemosynæ etiam sine charitate factæ, tamen veræ misericordix opera sunt, & vim habent disponendi nos ad iustificationem; adeoque peccatum, etiam quod ad culpam attinet, suo modo delendi. lib. 3. c. 1. & 3.
- 2 Eleemosynæ propriè dictæ legitimè distribuuntur in 7. corporales, & totidem spirituales. ita ut etiam consolatio, doctrina, consilium, patientia, & id genus opera, veræ eleemosynæ rectè dicantur. c. 2.
- 3 Eleemosynæ, quæ sunt ex fide & charitate, sunt opera salutis æternæ meritoria, & verè satisfactoria coram DEO; & præterea alios similes effectus complures habent. c. 4.
- 4 Præceptum de dandis eleemosynis, etsi ad Decalogum propriè non pertinet (quippe in quo opera justitiæ tantum, non etiam charitatis, præscribuntur) tamen ad quartum (alibi quintum) decalogi præceptum optimè referri potest, in quo de parentibus honorandis agitur. c. 6.
- 5 Divites præcisè divina lege obligantur, ad superfluas opes suas pauperibus erogandum, quæ videlicet tam naturæ, quam personæ, seu statui & conditioni illorum superflue sunt: necessarias verò erogare nec tenentur, nec sine vitio possunt, nisi statum mutare velint. c. 7. 8.
- 6 Eleemosynæ etiam ex rebus malè partis legitimè fieri possunt: cum videlicet aut lucrum turpe est (quale est lenonum, meretricum, &c) aut possessio respectu utriusque partis injusta, dantis videlicet simul et accipientis: non autem si injustitia sit partis alterius tantum, puta acquirentis, &c. c. 9.

Antidotum.

De his erroribus (præsertim circa statas preces sine horas canonicas, et ieiunium, sine delectum ciborum) vide Harm. conf. sect. 15. & 16. Conf. Zanchii. 25. Chénis. part. 4. exam. Calv. lib. 3. Instit. c. 20. Item lib. 4. c. 12. Bexano

in Conf. c. 5. & 7. Melancti. Martire, Musculum, Aretium, &c. in locis communib. sit. de precatone, canis, ieiunio, elemosyna. &c. Bulling. in deced par. 3. deniq. Lutherum, Calvinum, Bucer. & alios interpretes in cap. V. I. Matth &c. Nam contra doctrinam de meritis & satisfactionibus nostris, iam supra tomo. 3. ad controvers. de poenitent. item hoc tomo ad proximè precedentem controvers. de iustificat. & bonis operibus, &c. non pauca loca apud Evangelicos monstravimus.

EPILOGVS.

HACTENVSigitur Bellarmini vestigia sequuti, Indicem errorum Ecclesiæ Romanæ confecimus, & simul antidotū apud nostros homines ostēdimus. Collationē quisquis prudenter instituet, facile deprehendet, nihil dictum esse à Bellarmino, quod non ab alijs eiusdem Ecclesiæ patronis dictum sit prius, & satis etiam à nostris refutatum. Res enim eadem est, sed novus accessit ab illo apparatus. Attamen hic ipse novus apparatus, h. e. stilus orationis, & forma totius operis, itē Auctoris (præsertim iam Cardinalis facti) apud suos celebritas, opus ipsum nobis diligēter cognoscendum esse suadet: quippe in quo medullam Papismi, h. e. omnia Romanæ Ecclesiæ dogmata, & quasi *uxlas dōctas*, ad vnā omnes satis perspicuè explicatas habemus.

Cæterum ne quis miretur, quasdam appendices à Bellarmino in postrema editione adie-

ctas nusquam hic à nobis attractas esse, sciendū
 est, nih il revera in ijs contineri, quod non in a-
 lijs eiusdem argumenti libris, quantum quidē
 ad ipsa dogmata attinet, satis superque expli-
 catum sit: ideoque illas studio brevitatis iure à
 nobis præteritas fuisse. Etenim in refutatione
 libri Anonymi Italicè cōscripti (cuius titulus
 erat, Aviso piacevole alla bella Italia, &c.) quæ
 ad calcem primi tomi adiicitur, nihil sanè oc-
 currit, quod non multò plenius & vberius in
 libris de Pontifice Romano & Antichristo tra-
 ctetur: nisi quòd testimonia quædam Petrar-
 chæ, Pocacii, Dantis Aligerii, Mantuani, Ber-
 nhardi, & aliorum de hoc argumento excuti-
 untur. Similiter in refutatione Synodi Parisiē-
 sis, habitæ contra Synodum Nicenam secun-
 dam, de cultu imaginum, quæ tomo secundo
 ad libros de Ecclesia triumphante adiecta est,
 nihil ferè dogmaticum, aut quod alicujus mo-
 menti sit, traditur, præterquàm quòd historia
 rei gestæ breviter examinatur. Sic denique in
 iudicio siue censura de libro Concordiæ (quæ
 ultima est appendix in fine quarti tomi) si quæ
 sunt doctrinalia (vt certè quædam sunt mini-
 mè contemnenda) ea iam antè tomo i. in libris
 de persona & officio Christi, & passim alibi, su-
 is quæque locis, abunde tractata reperiuntur.
 Vt nihil opus fuerit, in hoc tam exiguo Indice
 eadem subinde inculcare.

Quinimò prædictum breuitatis studium effecit, vt non modò præfationes Bellarmini intactas reliquerimus, ob causam modò dictam; sed etiam in historicis argumentis, vbi de rebus, gestis, aut de Patrum in hac vel illa materia sententiis agitur, itē in exceptionibus seu responsionibus Bellarmini ad argumenta nostrorum indicandis, sæpe integrum aliquem illius librū, aut plures etiam libros, in vnam thesin contraxerimus: sicut in controversia de Romano Pontifice thesi vltima, & de indulgentiis thesi vltima, & de Eucharist. thesi V. & alibi passim videre est. Similiter in aliis thesibus, quæ propriè didascalicæ vel elencticæ sunt, multa Pontificiorum dogmata eodem tamen spectantia, sæpè velut involuta latent. v. gr. thesi VII. de Romano Pontifice, quæ descriptionē magni Antichristi complectitur, totidem latēt aduersæ partis assertiones, quot partibus illa descriptio constare deprehēditur. Sic in thesibus de natura & notis Ecclesiæ, & passim alibi, cōplura sæpè Bellarminicapita velut in angustū locum contraximus, vt multa paucis complecti possemus. Hæc igitur à prudente lectore suis quæque locis velut evolvenda, & singula seorsim consideranda sunt: vt tanto maior utilitas ex huius Enchiridij lectione percipi possit.

FINIS.